TÜRKİYE'DE SANAT VE SANATÇILARIN TEŞVİK VE ÖDÜLLENDİRİLMESİ: "CUMHURİYET HALK PARTİSİ SANAT MÜKÂFATI" YARIŞMASI

Hakan Uzun*

ÖZ

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1942 ile 1947 yılları arasında, "CHP Sanat Mükâfatı" adlı bir yarışma düzenlemiştir. Ulusal düzeyde gerçekleştirilen ve para ödüllü olan bu yarışmaya, dönemin entelektüel kesimi büyük bir ilgi göstermiştir. Yarışma, hem İkinci Dünya Savaşı'nın gerçekleştiği hem de savaş sonrasında Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçildiği bir dönemde yapılmıştır. Bu nedenle de ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda büyük zorlukların yaşandığı yıllara denk gelmiştir. Buna karşın, 1944 yılı hariç yarışma, söz konusu tarihler arasında kesintisiz olarak düzenlenmiştir. CHP, ülkede güzel sanatlar alanındaki ilerlemeye katkıda bulunmak ve halkın sanatın eğitici ve eğlendirici yönlerinden yararlanmasına olanak tanımak amacıyla böyle bir yarışma düzenlemiştir. Öte yandan CHP, inkılâbın ideolojisinin sanat eserleri yoluyla yerleşmesi için, propaganda amaçlı olarak da bu yarışmalardan yararlanmak istemiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), İsmet İnönü, Kültür, Mükâfat, Ödül, Sanat, Sanatçı.

PROMOTING AND ENCOURAGING ART AND ARTISTS IN TURKEY: "REPUBLICAN PEOPLE'S PARTY ART AWARDS" COMPETITION

ABSTRACT

Republican People's Party (CHP) held a competition named "CHP Art Awards" in between 194 and 1947. The intellectuals of the period showed great interest in this contest, which was held at the national level and was awarded the prize money. The contest was staged in a term of both World War 2 and transition to the multi-party system in Turkey after the war. Therefore, it coincided with the year that economic, social, and political hardships were experienced. However, this competition was organized uninterruptedly in the years mentioned before, except in 1944. The reason why CHP held such a contest was coming from its desire to have an impact on the advance in fine arts and to help the public benefit from not only the educational but also the entertaining aspects of the arts. On the other hand, CHP also used these contests as a way of propaganda to place the revolutionary ideology through artistic works.

Keywords: Republican People's Party (CHP), İsmet İnönü, Culture, Award, Art, Artist.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, hakanuzun@ankara.edu.tr

Giriş

Sanat Arapça bir kelimedir ve "*Bir duygu, tasarı, güzellik vb.'nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık*" anlamına gelmektedir. Sanatçı da,"*Güzel sanatların herhangi bir dalında yaratıcılığı olan, eser veren kimse, sanat adamı, sanat eri, sanatkâr, artist*" demektir.[1] İnsanoğlunun, yaratıcı gücünü ortaya çıkarmasının, duygu ve düşüncelerini başka insanlara aktarmasının bir aracı olan sanat, insana ait olması nedeniyle insanlık tarihinin her döneminde var olmuştur. Sanat alanındaki yarışmalar ise sanat dünyası için hem yeni yeteneklerin keşfedilmesi hem de yeni yapıtların üretilmesine katkı sağlanması açısından önem arz etmiştir. Ancak sanat ve sanat alanındaki yarışmalar, iktidarların halka yönelik politik hedeflerini gerçekleştirmesinde propaganda aracı olarak da kullanılmışlardır.[2]

Türkiye'de de benzer amaçlar doğrultusunda çok sayıda yarışma düzenlenmiştir. Devlet ve özel kesim tarafından sanat alanında gerçekleştirilen yarışmalardan biri de, İnönü döneminde ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) tarafından, CHP Sanat Mükâfatı adıyla düzenlenmiş olan, para ödüllü yarışmadır. Bu makale, bu alanda yapılmış çok az sayıdaki çalışmaya biraz da olsa katkı niteliği taşımaktadır.

CHP Sanat Mükâfatı'yla ilgili yapılmış az sayıdaki çalışmalardan biri, Selçuk Çıkla'nın "*1940'lı Yıllarda Düzenlenen Sanat Yarışmaları ve İnönü Sanat Armağanları*"[3] başlıklı makalesidir. Eser, ağırlıklı olarak Ülkü Halkevleri Dergisi'nde yer alan bilgiler üzerine inşa edilmiş, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'ndeki belgelerden ve ulusal basından yararlanılmamıştır. Diğer bir çalışma da, Selçuk Karakılıç'ın "*Necip Fâzıl'ın Birinciliği Nasıl İptal Edildi?*"[4] başlıklı incelemesidir. Karakılıç'ın eseri ise sadece 1947 yılında yapılan yarışmayla sınırlıdır. Ancak bu arada belirtilmelidir ki, her iki çalışmada da konuya büyük oranda katkı sağlanmış, dahası böyle bir konunun varlığına dikkat çekilmiştir.

Bu makalenin temel amaçlarından biri, konuyla ilgili her kaynağı kullanıp, konuyu bir bütün olarak tarihsel bir perspektiften incelemektir. Ayrıca yarışmanın düzenlenmesinden doğrudan sorumlu olan CHP'nin yarışmalardaki rolünün ne olduğu ve bu rolü hangi amaçlara ulaşmak için üstlendiğini araştırmak, yarışmanın düzenlendiği sırada ülkenin içinde bulunduğu duruma ışık tutarak yarışmayı ilgili dönemin koşulları içinde değerlendirmek ve dönemin entelektüel havasını yansıtmaya çalışmak da, bu çalışmanın amaçları arasında yer almıştır.

Makalede söz konusu yarışmanın düzenlendiği tüm yıllar, hem arşiv belgeleri hem de dönemin ulusal basını kullanılarak detaylı bir şekilde araştırılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Ulus, Vatan, Akşam ve Cumhuriyet gazeteleri incelenerek konunun dönemin basın organlarında çıkan haber ve yorumlarla birlikte ele alınması için çaba gösterilmiş; arka planda ise çok kısa bir şekilde de olsa, dönemin Türkiye'sinin ekonomik ve siyasal ortamına vurgu yapılmıştır. Ayrıca makalede döneme ait istatistikî

---

1 http://www.tdk.gov.tr (Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük), Erişim tarihi: 25.11.2017.

2 Ali Asker Bal, "Tartışmalı Bir Temsil Alanı; Türkiye'de Sanat Yarışmaları", *ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, Yıl: 2, S. 1, ss. 157-163, Ocak 2010, s. 157-158.

3 Selçuk Çıkla, "1940'lı Yıllarda Düzenlenen Sanat Yarışmaları ve İnönü Sanat Armağanları", *İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri Dergisi*, S. 23, ss. 29-46, Bahar 2007.

4 Selçuk Karakılıç, "Necip Fâzıl'ın Birinciliği Nasıl İptal Edildi?", *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Yıl. 43, S. 495, ss. 24-29, Ocak-2015.

bilgilere de yer verilmiştir. Öte yandan döneme ait hatıralar da incelenmiş ancak konu hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır.

CHP Sanat Mükâfatı Yarışmaları

1942 ile 1947 yılları arasında düzenlenen CHP Sanat Mükâfatı adlı yarışma, adından da anlaşılabileceği gibi, CHP tarafından organize edilmiştir. Yarışmanın düzenlendiği tarih aralığı dikkate alındığında ise İnönü döneminde düzenlendiği ve İkinci Dünya Savaşı'nın tüm hızıyla devam ettiği ayrıca savaş sonrasında Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçildiği yıllara denk düştüğü görülmektedir. Bir başka deyişle yarışma, Türkiye'nin savaşa katılmamasına karşın, savaşın ortaya çıkardığı tüm olumsuzluklardan başta ekonomi olmak üzere hemen her alanda büyük ölçüde etkilendiği ve uzun yıllar sonra çok partili siyasal yaşamın getirdiği iktidar ve muhalefet ilişkilerinin yeniden yaşanmaya başlandığı tarihlerde yapılmıştır. Burada belirtilmesi gereken bir başka nokta da, CHP'nin aynı zamanda iktidarda bulunmasıdır. Dolayısıyla söz konusu yarışma, İnönü döneminde yürütülen eğitim ve kültür politikaları içinde değerlendirilebilir.

İnönü döneminde, savaşın yarattığı tüm olumsuzluklara karşın, modernleşme hamleleri devam etmiştir. Buna ek olarak, Atatürk döneminden itibaren bir devlet politikası olarak sürdürülen, hem toplumsal alanda topyekûn kalkınmanın sağlanması, hem de Türk İnkılâbı'nın benimsetilmesi ve halkın politik ve ideolojik eğitimini sağlama çabalarına devam edilmiştir. Bu nedenle devlet merkezli ciddi bir yayım politikası izlenmiştir. 1939'da Neşriyat Kongresi düzenlenmiş, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir Tercüme Bürosu kurularak dünya klasikleri Türkçeye çevrilmiş, ansiklopediler ve sözlükler yayımlanmaya başlanmıştır. Bu dönemin dikkat çeken diğer gelişmeleri ise Köy Enstitüleri'nin kurulması ve Türkiye'nin UNESCO'nun kurucu üyelerinden biri olmasıdır.[5]

Diğer yandan, bu süreçte sanata da ciddi anlamda bir rol verilmiştir. Ülkede sanatın gelişmesi için Devlet Konservatuarı açılmış, her alanda sanatçıların yetiştirilmesine çalışılmış, kararı 1930'da verilen ve sanatsal üretimin sürekliliğinin sağlanması açısından son derece önemli olan Devlet Resim ve Heykel sergileri 1939 yılından itibaren düzenlenmeye başlanmış ve 1939 Ekim ayından itibaren de Güzel Sanatlar dergisi çıkarılmıştır.[6]

CHP tarafından düzenlenen CHP Sanat Mükâfatı yarışması da, iktidardaki CHP'nin, yukarıda genel çerçevesi çizilmeye çalışılan eğitim ve kültür alanında yürüttüğü politikaların bir parçası olarak görülebilir. Buradan hareketle, CHP'nin söz konusu yarışmayı hem ülkede sanatın gelişmesi hem yeni sanatçıların keşfedilip, desteklenmesi hem de sanat aracılığıyla inkılâbın propagandasını yapmak amacıyla düzenlediği ileri sürülebilir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk siyasal partisi olan CHP, gerçekte Atatürk döneminden itibaren inkılâbın ideolojisinin benimsetilmesi amacıyla yürütülen hemen her faaliyetin içinde bulunmuş ve bu konuda son derece etkin ve etkili bir

---

[5] Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C.IV., I. Bölüm, Ankara, 1999, s. 56-72; İlhanTekeli-Selim İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi*, C. 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 65-85; Cevdet Perin, *Atatürk Kültür Devrimi*, 4. Baskı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1987, s. 131.

[6] Tekeli-İlkin, *a.g.e.*, s. 73-78.

rol oynamıştır.1923'ten 1950 yılına kadar iktidarda kalan, dahası oldukça kısa süren Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimleri bir yana bırakılırsa, 1946 yılına kadar ülkenin tek siyasî partisi olan CHP, bunu sistematik bir şekilde her zeminde gerçekleştirmeye çalışmıştır. Birçok kez ödüllü yarışmalar düzenlemiş, piyes yazımı, basımı ve oynanması konusunda teşvik edici tedbirler almıştır.[7]

CHP'nin nizamnameleri ve programları da bu konuya ışık tutabilecek boyuttadır. 1927 yılı CHP Nizamnamesi'nde birtakım ipuçlarına rastlanmakla birlikte, asıl olarak propagandanın düzenli ve sistematik bir devlet politikası hâline dönüştürülmeye çalışıldığı 1930'lu yılların nizamnamelerinde bu durumun daha açık ve anlaşılır bir hale getirildiği görülmektedir.[8] CHP'nin bu konudaki misyon ve vizyonunu programlarında da görmek mümkündür. Partinin 1931, 1935 ve 1939 programında güzel sanatlara, inkılâbın ruhuna uygun olarak önem verileceği söylenirken[9] 1943 programında da benzer ifadelere yer verilmiş, diğerlerinden farklı olarak güzel sanatlar alanında devletin himaye ve teşvik edici bir rol üstleneceği belirtilmiştir.[10]

Görsel, edebî, fonetik ve sahne sanatları alanlarında düzenlenen CHP Sanat Mükâfatı adlı yarışmanın ilki 1942 yılında, edebî sanatlar alanında gerçekleştirilmiştir. 1943, 1945, 1946 ve 1947 yıllarında da yapılan yarışmada, tiyatro, müzik, roman, şiir, resim, heykel ve mimari alanlarından bir veya birkaçında başarılı bulunan eserler ve sanatçıların her sene ödüllendirilmesi esas alınmıştır. Söz konusu yarışma 1944,[11] 1948, 1949 ve 1950 yıllarında ise düzenlenmemiştir.

Yarışmanın sonuçlarının, Halkevleri'nin kurulduğu tarihte, 19 Şubat'ı takip eden ilk Pazar günü yapılacak olan, Halkevleri'nin açılış yıl dönümlerinde ilan edilmesi ve mükâfatın her yıl güzel sanatlardan birine veya bir kaçına verilmek suretiyle her beş yılda bir devrolunacağı kararlaştırılmıştır.[12] Yazışmalardan anlaşıldığına göre, jürinin masrafları ve yarışmacılara ödül karşılığı ödenecek ücretlerle ilgili işler, Türkiye İş Bankası aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Yarışmanın değerlendirilmesi için kurulan jüri heyetlerinde akademisyenler,

---

[7] Bu konuda bkz.: Çıkla, a.g.m., s. 30-31.

[8] Hakan Uzun, "Bir Propaganda Aracı olarak Cumhuriyet Halk Fırkası Halk Hatipleri Teşkilâtı", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CDAT)*, Yıl 6, S. 11, ss. 85-111, Bahar-2010, s. 89-96.

[9] *C.H.F. Nizamnamesi ve Programı 1931*, TBMM Matbaası, Ankara, 1931; *C.H.P. Dördüncü Büyük Kurultayı Tüzük ve Program Komisyonunca Onanan Program Taslağı*, Ankara, 1935; *C.H.P. Programı, Partinin Beşinci Büyük Kurultayının 1 Haziran 1939 tarihindeki toplantısında kabul edilmiştir*, Ulus Basımevi, Ankara, b.t.y.

[10] *C.H.P. Programı, Partinin VI. Büyük Kurultayının 14. VI. 1943 tarihindeki toplantısında kabul edilmiştir*, Zerbamat Basımevi, Ankara, 1943.

[11] 10.02.1944 ve 23.02.1944 tarihli iki yazıdan anlaşıldığına göre, CHP güzel sanatlar alanında gelişmeyi teşvik etmek amacıyla başlattığı, CHP Sanat Mükâfatı yarışmasını gerekli hazırlıkları zamanında yapamadığı için 1944 yılında düzenleyememiştir. Bununla beraber, yine belgelerden ve Ülkü dergisinde yer alan haberden anlaşıldığı kadarıyla Ankara Halkevi, Ankara'da bulunan gençler arasında bir edebiyat yarışması düzenlemiştir. Dolayısıyla yarışma ulusal değil yerel bir nitelik taşımıştır ve CHP Sanat Mükâfatı yarışması ile bir ilgisi yoktur. Yarışmanın şartnamesinde yer alan bilgilere göre, Sonucu 19 Şubat 1944'te ilan edilecek olan yarışma, sadece Ankara'da bulunan gençleri "*edebî alanlarda teşvik ve istidatlara yol açmak*" amacıyla düzenlenmiş ve para ödülü konmamıştır. Yarışma manzum şiir, mensur şiir, küçük hikâye ve çocuk hikâyesi olarak düzenlenmiştir. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) 490 01 1417 688 1; Ulus 20 Şubat 1944.

[12] BCA 490 01 1416 685 1.

bürokratlar ve aynı zamanda sanatçı da olan CHP milletvekillerinin yanı sıra, dönemin önde gelen ve alanlarında söz sahibi sanatkârları, eleştirmenleri ve birbirinden farklı siyasî görüşleri olan fikir adamları yer almıştır. Bir başka deyişle jüri heyetleri, Milli Edebiyat ve Yedi Meşaleciler gibi Türk edebiyat tarihinde önemli etkiler yaratan akımların temsilcileri ile Kadro, Ülkü, Varlık, Yeni Adam, Dergâh, Yücel, Büyük Doğu, Ağaç, Kültür Haftası, İnsan, Kalem, Aydabir, Çınaraltı, Marko Paşa gibi Türk düşünce dünyasında derin izler bırakan dergilerin yazarlarından meydana gelmiştir. Benzer bir durum yarışmaya katılanlar için de söylenebilir. Çünkü yarışmaya katılanların önemli bir kısmı da, aslında bahsi geçen akımların temsilcilerinden olup, anılan dergilerin yazar kadroları içinde yer almışlardır.[13]

CHP Sanat Mükâfatı yarışması para ödüllüdür. Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye savaşa girmemiş olmasına karşın, ülkede savaş ekonomisinin koşulları altında yaşanmış ve bütçe çok büyük oranda savunma giderlerine ayrılmıştır. Bu nedenle de üretim azalmış ve yüksek oranlı enflasyon meydana gelmiştir.[14] Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'nın üçüncü yılında, bir başka deyişle CHP Sanat Mükâfatı yarışmasının başladığı 1942 yılına gelindiğinde, halkın çok büyük bir kesiminin temel gıda maddesi olan ekmek üretim ve dağıtımında ortaya çıkan sorunları gidermek için ekmek karneye bağlanmıştır. İlk başlarda karneyle kişi başına 300 gram ekmek alınabiliyorken bu oran daha sonra 175 grama kadar düşmüş ve bu durum 1 Eylül 1944 tarihine kadar devam etmiştir. Ekmeğin yanı sıra, çay ve şeker kıtlığı ile karaborsa da, bu dönemde halkı son derece rahatsız eden diğer ekonomik sorunlar içinde yer almıştır.[15]

Ekonomide bunlar yaşanırken, yaklaşık 12 yıllık aslî maaşlı bir memurun net gerçek maaşı 1942'de 218.60; 1943'de 173.50; 1944'de 150.98; 1945'de 159.61; 1946'da 154.66; 1947'de 193.92 lira;[16] bir reşat altının fiyatı ise 1942'de 33.0; 1943'de 34.0; 1944'de 38.0; 1945'de 36.0; 1946'da 34.0; 1947'de 33.00 liradır.[17] Öte yandan1944 yılında 1937 model Chevrolet marka arabanın fiyatı 3.000; 1939 modelinin ise 5.000 liradır.[18]

Yarışmanın düzenlendiği yıllarda ülkenin ekonomik olarak içinde bulunduğu durumun yansıtılmaya çalışıldığı bu tablodan hareketle, yarışmalarda verilen ödüllerin miktarının ve yarışmalara bütçeden ayrılan ödeneğin, dönemin koşulları göz önüne alındığında oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum, CHP'nin, dolayısıyla iktidarın yarışmaya oldukça önem verdiği şeklinde yorumlanabilir.

---

[13] Bu konuda bkz.: Atilla Özkırımlı, "Anahatlarıyla Edebiyat", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 3, ss. 580-606, İletişim Yay., b.y.y., b.t.y.; Kemal İskender, "Cumhuriyet Türkiyesi'nde Sanat ve Estetik", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 7, ss. 1746-1758, İletişim Yay., b.y.y., b.t.y.

[14] Ahmet Makal, "Türkiye'de Kamu Kesimi Çalışanlarının Maaş ve Ücretlerine İlişkin Gelişmeler: 1923-1963", *Amme İdaresi Dergisi*, C. 34, S. 3, ss. 59-98, Eylül 2001, s. 73-75.

[15] Erdinç Tokgöz, *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-1999)*, 5. Baskı, İmaj Yay., Ankara, 1999, s. 101.

[16] Makal, a.g.m., s. 76.

[17] Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2009, Türkiye İstatistik Kurumu Yay., Ankara, 2010, s. 576.

[18] Gönül Güneş, "II. Dünya Savaşı Yıllarında Ankara'da Şehir İçi ve Şehirler Arası Ulaşım", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), ss. 66-74, Haziran/June 2013, s. 67.

1942 Yılı

CHP Sanat Mükâfatı yarışmasının ilki,1942 yılında ve roman alanında düzenlenmiştir. CHP roman mükâfatı, bireysel başvuru yöntemiyle gerçekleştirilmemiştir. Yeni harflerin kabulü tarihinden itibaren kitap olarak basılmış telif roman ve hikâye eserleri arasında yapılan bir seçimden ibaret olmuştur.[19] CHP Genel Sekreterliği tarafından şartnameye uygun olan eserler toplattırılarak jüri heyetinin değerlendirilmesine sunulmuştur. Yazışmalardan anlaşıldığına göre, şartnameye uygun eserlerin toplanmasında bir hayli güçlük çekilmiş, hattâ bazı eserler bulunamamıştır. Bu eserlerin, hangi eserler olduğu, elde bir kayıt olmadığından dolayı, bizce bilinmemekle birlikte, bunlarla ilgili olarak yapılan yorum ise hayli ilginç olup, bunların zaten değersiz oldukları belirtilmiştir. CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen 1 Aralık 1941 tarihli bir müracaatta bu durum şöyle ifade edilmiştir:

> *"Romanların tedariki eserlerin birçoğunun eskiden basılmış ve halen mevcudu tükenmiş bulunmasından ötürü bir hayli çetin ve uzun sürdü. Sahaflar Çarşısı ve şehrin muhtelif yerlerindeki kitap işportaları gibi yerlerden araştırma vaziyeti hasıl oldu ve bu yüzden yüksek müsaadelerinizin nihayete erdiği 28/11/1941 Cuma günü işi kotaramamış vaziyete düştüm. Vazifemi itmam endişesile müsaadenizin dışında bir gün geçirmiş olduğumdan dolayı affınızı rica ederim. Bununla beraber bütün gayretlerimize rağmen ilişik listedeki 58 kitabı tedarik mümkün olmadı. Fakat yüksek dikkatinizden kaçmayacağı gibi bu eserler de zaten mühüm romanlar arasında değildir…"*[20]

Jüri heyetine yardımcı olmak amacıyla, 1928'den, 1941 yılına kadar basılmış eserlerin bir listesinin çıkarılarak jürinin değerlendirilmesine sunulmasına karşın, jüri kısıtlanmamış, hazırlanan listelerde olmayan eserleri de değerlendirme hakkına sahip kılınmıştır. Tek koşul, değerlendirmeye alınacak eserin yeni harflerin kabulünden sonra basılmış ve eski harflerden "tebdil" edilmemiş olmasıdır.[21]

Jüri heyeti ise Nurullah Ataç, Ahmet Kudsi Tecer, Ahmet Muhip Dranas, Behçet Kemal Çağlar, Behice Boran, Falih Rıfkı Atay, Fuat Köprülü, Halit Ziya Uşaklıgil, Hakkı Tarık Us, Hüseyin Cahit Yalçın, Nasuhi Baydar, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Habib Sevük, İbrahim Alâaddin Gövsa, Kadri Yörükoğlu, Mustafa Şekip Tunç, Ferit Celal Güven, Sabahattin Eyüboğlu, Sabri Esat Siyavuşgil, Suut Kemal Yetkin, Mustafa Nihat Özön, Vedat Nedim Tör, Yahya Kemal Beyatlı, Fazıl Ahmet Aykaç ve Nurettin Artam[22] ve askerlik görevini yaparken seçilen Suut Kemal Yetkin'den[23] oluşmuştur. Jüri üyelerinin CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazılardan anlaşıldığı kadarıyla, hepsi jüri üyeliğini büyük bir memnuniyetle kabul etmiştir.[24] Bu arada, jüri üyelerinin zorunlu tüm masrafları da, yarışmayı düzenleyen CHP tarafından karşılanmıştır.[25]

Yazışmalardan anlaşıldığına göre, Hüseyin Rahmi Gürpınar'a da jüri üyeliği

---

19 BCA 490 01 1417 687 1; Ulus 21 Şubat 1942.
20 BCA490 01 1417 687 1.
21 BCA 490 01 1417 687 1.
22 BCA 490 01 1417 687 1; Ulus 21 Şubat 1942.
23 BCA490 01 1417 687 1/10.11.1941.
24 BCA490 01 1417 687 1.
25 BCA490 01 1417 687 1.

teklif edilmiş, ancak kendisi rahatsızlığını ileri sürerek bu görevi kabul etmemiştir.[26] Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi uzmanlarından Remziye Hisar ise kendini yetkin görmediği için görevi kabul etmemiştir.[27] Öte yandan, mükâfat koşulları arasında jüri üyesi olanların eserlerinin değerlendirmeye alınmaması kararı nedeniyle, Halit Ziya Uşaklıgil de eserlerinin yarışmaya katılması yerine, jüri üyesi olmayı tercih etmiştir.[28]

25 kişiden oluşan roman jürisi, 20 Şubat 1942'de CHP Genel Sekreterlik Binası'nda saat 15.00'da, Falih Rıfkı Atay ile Fuat Köprülü'nün toplantıya katılamaması nedeniyle 23 kişiyle toplanmıştır. Toplantıya, dönemin CHP Genel Sekreteri Dr. Fikri Tüzer de katılmış ve bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında yarışmayla ilgili olarak, "*Partimiz, Halkevlerinin bu onuncu yıldönümünü yeni fırsat bilerek, bu sefer de "Parti San'at Mükâfatı'nı kurmuştur. Her beş senede bir devretmek üzere roman, şiir, tiyatro, musiki, resim, heykel, mimari olarak yedi kolu ihtiva eden bu mükâfatın birincisi, bu sene romana tahsis edilmiştir…*" diyen Tüzer,[29] jüri üyelerine de yaptıkları işten dolayı teşekkür etmiştir. Konuşmasının devamında ise yarışmanın neden düzenlendiğine yönelik bir açıklama yaptıktan sonra "*…Seçim mutlak surette sizlerin reyinize bırakılmıştır*" demiş ve jüri üyelerine başarılar dileyerek toplantıdan ayrılmıştır. Bu arada jüriye, eserleri nasıl değerlendireceklerine ve nasıl çalışacaklarına dair 10 maddelik bir talimatname bırakmıştır.[30]

Toplantıya başkanlık yapmak üzere, Halit Ziya Uşaklıgil seçilirken kâtipliklere de, Ahmet Muhip Dranas ve Behçet Kemal Çağlar seçilmişlerdir.[31] CHP Sanat Mükâfatı Roman Kolu Talimatnamesinin 5. maddesine göre, yarışmaya katılan bir esere en fazla 3 puan verilebileceği belirtilmiştir.[32] Toplantı tutanağında yer alan bilgilere göre,

---

[26] BCA490 01 1417 687 1/15.10.1941.

[27] BCA490 01 1417 687 1/30.09.1941.

[28] BCA490 01 1417 687 1.

[29] Cumhuriyet 23 Şubat 1942; Akşam 23 Şubat 1942.

[30] Talimatnamede şu şekildedir: "*1- Toplantının yapılabilmesi için, 25 kişilik olan jüri heyeti azasının üçte ikisinin hazır bulunması lazımdır. Bu miktar aza bulunmazsa toplantı ertesi gününe bırakılır ve ertesi gün hazır bulunanların mevcudiyle yapılır. 2- Seçim gizli reyle yapılır. 3- Heyet aralarından bir reis ve iki sekreter seçer. 4- Reisin toplantıyı açmasından sonra, jüri azası kendilerine dağıtılan fişlere seçtiği üç romanın sıra ile adını ve müellifini kaydeder şöyle ki: Bu üç eserden en çok beğendiğini üç puvan gösteren haneye, ikinci derecede beğendiğini iki puvan gösteren haneye, üçüncü derecede beğendiğini bir puvan haneye yazar (Sayın azadan bu üç haneyi muhakkak surette ayrı eser adlariyle doldurmaları seçimin selameti bakımından bilhassa rica olunur). 5- Bir roman en fazla üç puvan alabilir. Jüri azasından bazıları elindeki seçim kâğıdının üç puvanlık hanesinden başka diğer iki ve bir puvanlık hanelerine aynı eseri yazsalar bile bu kıymet değişmez. 6- Fişlere göre puvanlar reisin nezareti altında ve tensip edeceği iki azanın da yardımı ile sekreterler tarafından sıralanır. 7- Bu sıralama neticesinde, mevcut aza adedinin en az iki misli puvan almış olan eser mükâfatı kazanmış olur. 8- Yedinci maddede gösterilen puvan haddine varan bir eser çıkmadığı takdirde, ikinci bir tura başvurulur. Şöyle ki: Birinci turda en fazla puvan almış üç eser ayırdedilir. Ancak, bu üç eserden gayri bu üç eserin herhangi bir tanesine müsavi puvan almış veya yalnız bir puvan noksanla sıra takibetmiş eser bulunursa üç haddine bakılmaksızın bunlar da ayırt edilir ve yeniden dağıtılacak tek haneli fişler üzerinde doğrudan doğruya reye konulurlar. Reylerin sıralanması neticesinde en çok rey alan esere mükâfat verilir. 9- İkinci turda reye iştirak etmiş olanların mevcudunda heyeti umumiyeye bir nisbet aranmaz ve bunların ekseriyetinin reyini kazanmış olan eser mükâfatı kazanmış sayılarak 2.500 lira tevcih olunur. 10- İkinci turda reylerin müsaviliği takdirinde reisin reyine müracaat olunur Reisin reyi iki itibar edilip reyini alenen eserlerden biri üzerinde izhara davet olunur. Müstenkif kalmış olduğu takdirde kuraya başvurulur.*" Ulus 21 Şubat 1942; BCA 490 01 1417 687 1.

[31] BCA490 01 1417 687 1; Ulus 21 Şubat 1942.

[32] BCA490 01 1417 687 1.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban'ı 30, Halide Edip Adıvar'ın Sinekli Bakkal'ı 28, Abdülhak Şinasi Hisar'ın Fahim Bey ve Biz'i 19, Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf'u 13, Memduh Şevket Esendal'ın Ayaşlı ve Kiracıları 6; Peyami Safa'nın Bir Tereddütün Romanı, Mahmut Yesari'nin Su Sinekleri, Mithat Cemal'in Üç İstanbul'u ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Ankara'sı 4; Osman Cemal'in Çingeneleri, Sait Faik'in Semaver'i, Kemal Bilbaşar'ın Cevizli Bahçesi ve Reşat Nuri Güntekin'in Gökyüzü 3; Peyami Safa'nın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Reşat Nuri Güntekin'in Eski Hastalığı, Sabahattin Ali'nin Kağnı ile İçimizdeki Şeytan adlı eserleri ve Reşat Nuri Güntekin'in Kızılcık Dalları 2; Hilmi Ziya Ülken'in Posta Yolu ve Refik Ahmet Sevengil'in Açlık'ı da birer puan almışlardır.[33]

Jüri üyeleri, CHP Sanat Mükâfatı Roman Kolu Talimatnamesinin 7. ve 8. maddeleri gereğince en çok puan almış olan üç eseri yeniden oylamışlar ve bunun sonucunda Milli Edebiyat akımının başarılı temsilcilerinden biri olan Halide Edip'in Sinekli Bakkal adlı eseri dokuz oyla Cumhuriyet Halk Partisi Sanat Mükâfatı'na layık görülmüş ve 2.500 lira almaya hak kazanmıştır. Bu arada, yine Milli Edebiyat akımının diğer başarılı temsilcilerinden biri olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban adlı eseri sekiz ve Abdülhak Şinasi Hisar'ın Fahim Bey ve Biz adlı eseri de altı oy almıştır.[34]

Jüri üyesi olmalarına karşın, Falih Rıfkı Atay ve Fuat Köprülü toplantıya katılmamışlardır.[35] Toplantıya, rahatsızlığı nedeniyle katılamadığı anlaşılan Fuat Köprülü, toplantı günü çektiği telgrafta oyunu Halide Edip'in Sinekli Bakkal adlı eserine vermiştir.[36]

Yarışmanın sonucu, Halkevlerinin kuruluşunun onuncu yıldönümü kutlamaları sırasında açıklanmış ve basında da yer bulmuştur. CHP Genel Sekreteri Dr. Fikri Tüzer'in jüri üyeleri ile birlikte çekilmiş bir fotoğrafına da yer verilen Ulus gazetesindeki haberde, jüri toplantısının tutanağı da yayımlanmıştır.[37]

Akşam gazetesinde ise yarışmayı kazanmasından dolayı Halide Edip Adıvar hakkında "*Büyük bir sanat hâdisesi…*" başlıklı bir yazı çıkmıştır. Yazıda, Adıvar'ın edebî yönü olumlu bir şekilde değerlendirilirken yarışmayı kazanan eseri, Sinekli Bakkal hakkında da bilgi verilmiştir. Söz konusu eserle ilgili olarak, 7 Aralık 1935 tarihinde Times'de çıkan bir yazıdan bir paragraf alıntı yapılarak eserin değeri hakkında yorumda bulunulmuştur.[38]

1943 Yılı

1943 yılı CHP Sanat Mükâfatı'nın bir kompozitöre verilmesi kararı alınmış ve CHP tarafından masraflar için 4.000 lira ayrılmıştır.[39]

---

33 BCA 490 01 1417 687 1; Ulus 23 Şubat 1942.
34 BCA 490 01 1417 687 1; Ulus 24 Şubat 1942.
35 Ulus 24 Şubat 1942.
36 BCA 490 01 1417 687 1; Ulus 23 Şubat 1942.
37 Ulus 24 Şubat 1942.
38 Alıntı şu şekildedir: "Bu romanda garp romancılarının "*Beyoğlu"sundan ve uydurma şarkından eser yok. Fakat Abdülhamit Türkiyesinin en hakiki bir hayat örneği var. Teferruatı zengin ve doğru, karakterler son derece canlı, en hâkim ihtiraslarından en küçük zaaflarına kadar hakiki. Romanın mühim vakaları insana tabii heyecanları aksettiren bir kabiliyet gösteriyor."* Akşam 25 Şubat 1942.
39 BCA 490 01 1416 685 1.

Yarışmaya katılım koşullarına göre, kompozitörlerin Türk olmaları; eserlerin Batı tekniği ile meydana getirilmesi; eserlerin basılı olup olmaması önemli değilse de 1941 yılından önce Ankara ve İstanbul'da düzenlenen konserlerde yer almamış olmaları gerekmektedir.[40]

Değerlendirme için beş kişilik bir jüri heyeti kurulmuştur. Riyaseticumhur Filarmonik Orkestrası Şefi Prof. Dr. Pratorius, Devlet Konservatuarı muallimlerinden Lico Amar, Gazi Terbiye Enstitüsü Müzik Kısmı Şefi Edward Zuckmayer, Konservatuar muallimlerinden Ali Sezai Sezin ve İstanbul Konservatuarı öğretmenlerinden Ferdi Von Statzer rahatsızlığını ileri sürerek jüri üyeliğinden ayrıldığından yerine G. Markowits jüri üyesi olarak seçilmiştir. Jüri Heyeti ilk toplantısını, 21.01.1943 tarihinde Ankara Halkevi'nde, Giresun Milletvekili Nafi Atuf Kansu ile Kars Milletvekili Cevat Dursunoğlu'nun katılımıyla birlikte gerçekleştirmiştir. Bu arada, jüri üyelerinin yol masrafları CHP tarafından karşılanmıştır.[41]

Jürinin çalışma tarzı da şu şekilde belirlenmiştir: "*Jüri 5 veya 7 kişiden meydana gelecektir; eser verenler jüriye giremez; en yüksek verilecek puan ondur; jüri heyetinden her biri, eserleri ayrı ayrı tetkik ettikten sonra her kompozisyon için 10 esası üzerinden bir derece takdir eder, Bu dereceyi aza gizli olarak verir. Bilâhare, tetkike iştirak etmiş olan aza tarafından her eser için verilmiş olan notlar cem edilerek mecmu, bu aza adedine taksim olunur.*"[42]

Jüri Heyeti çalışmalarını 17 Şubat 1943'te bitirmiştir. Yarışmaya sunulan eserlerin, yapılan ön incelemesinden sonra, yarışma şartnamesine uygun olduğu tespit edilen 22 eser ayrıntılı bir değerlendirmeye alınmıştır. Bunun sonucuna göre, Devlet Konservatuarı muallimlerinden Ulvi Cemal Erkin'in Piyano Konçertosu, Halkevleri bürosu kısım şeflerinden Ahmet Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu ve yine Devlet Konservatuarı muallimlerinden Hasan Ferit Alnar'ın Violonsel Konçertosu adlı eserleri eşit oy almıştır. Yapılacak ikinci oylamanın da sonucu değiştirmeyeceği Jüri Heyeti tarafından dile getirildiği için, söz konusu eserlerin tümü ödüle layık görülerek yarışma ödülü olarak belirlenen 3.000 liranın, üç yarışmacı arasında paylaştırılmasına oy birliği ile karar verilmiştir.[43] Jüri bu kararını CHP Genel Sekreterliğine de bildirmiş ve Genel Sekreterlik de jürinin teklifini olumlu bularak ödülün üç eser arasında paylaştırılmasını kabul etmiştir.[44]

Yarışmada dereceye giremeyenlere ise matbu bir yazıyla teşekkür edilerek, eserleri kendilerine iade edilmiş ve beş yıl sonra yeniden yapılacak yarışmaya katılmaları temennisinde bulunulmuştur.[45]

---

40 BCA 490 01 1416 685 1.

41 BCA 490 01 1416 685 1.

42 BCA 490 01 1416 685 1.

43 BCA 490 01 1416 685 1; Jüri Heyeti incelemesini şu esaslara göre yapmıştır: "*Her eser için üzerinde kime ait olduğu ve eserin adı yazılı bulunan beşer zarf hazırlanmış ve içlerine birden on numaraya kadar basılmış kâğıt fişler konulmuştur. Jüri üyeleri, inceledikleri eserlere ait kanaatlerini belirtmek için söz konusu numaralardan yalnız birini bırakıp zarfı, önceden hazırlanmış kapalı bir kutuya atmışlardır. Daha sonra kutu ve zarflar açılarak oylar sayılmıştır.*" BCA 490 01 1416 685 1.

44 Ulus 22 Şubat 1943.

45 BCA 490 01 1417 686 1.

1945 Yılı

CHP'nin 1945 yılı Sanat Mükâfatı tiyatroya ayrılmıştır.[46] Yarışmaya katılım koşullarına genel olarak bakıldığında, hazırlanan şartnamede belirtilen belli başlı koşulları şöyle sıralamak mümkündür: Yarışmaya telif eserler kabul edilecek ve yarışmada birinci gelene 2000, ikinciye 1500, üçüncüye 1000 lira verilecek, onuncuya kadar kazanan diğer yedi esere 300 lira ikramiye verilecek, yarışmada seçilen eserler CHP tarafından bastırılarak bütün Halkevleri'ne dağıtılacak, yarışmaya oynanmış veya oynanmamış olsun basılmış eserlerle, basılmamış fakat oynanmış eserler kabul edilmeyecek, derece alan üç eser 1945 yılı Şubat ayında Halkevleri bayramında, Ankara Halkevi sahnesinde üç gün ve ayrı ayrı temsil edilecek, eserler iki nüsha ve yazı makinesiyle, kâğıdın tek bir yüzüne yazılacak, yarışmaya katılanların kimliklerinin gizlenmesi için eserlere birer rumuz konulacaktır.[47]

Eserlerde aranan başlıca vasıflar ise şöylece belirtilebilir; seçilen konu esas itibariyle dram veya komedi olacak, konular Cumhuriyetin ilanından sonra geçen zaman içinde toplumda yaşanan değişmeler, ilerlemeler göz önünde tutularak işlenecek, gerçekleşmiş olan veya gerçekleşmesi toplum için hayırlı olabilecek değerler, inkılâbın dünya görüşüne uygun olarak işlenecek, eserlerde inkılâbın güttüğü amaçlar belirtilecek, konular memleketin davalarını, halkın hayatını aydınlatacak, kavrayacak şekilde ele alınacak, kişiler seçilirken memleket hayatında görülen tiplerden seçilmesi zorunlu olacak ve bunlar çok özel, çok sınırlı ve yerel kalmayacak, eser tiyatro sanatının gereklerine uygun olarak sade ve doğal bir yapıda olacak, dekor, aksesuar bakımından döner sahneye veya çok külfetli bir aksesvuar takımına ihtiyaç göstermeyecek şekilde hazırlanacak, eserler dil bakımından da o günün konuşma diline uygun olacak ve toplumun tüm kesimlerine hitap edecek bir özellikte bulunacak, hiçbir şekilde lehçe ve ağız taklidine gidilmeyecektir.[48] Buradaki dikkati çeken nokta ise CHP'nin yarışmaya katılacak eserlerde aradığı özelliklerin, CHP'nin politik hedeflerine ulaşmak için bu eserlerden yararlanmak istediğinin bir kanıtı niteliğinde olmasıdır.

Yarışmaya katılmak üzere 149 eser gönderilmiş ve eserler incelenmek üzere iki jüri heyeti oluşturulmuştur. Bazıları hem birinci hem de ikinci jüri heyetinde bulunan ilk jüri üyeleri Ahmet Hamdi Tanpınar, Bedrettin Tuncel, Yunus Kâzım Köni, Lütfi Ay, Mustafa Nihat Özön ve Orhan Burian'dan oluşmuştur.[49]

İlk jüri heyeti 02 Aralık1944 tarihinden itibaren her gün toplanarak yarışmaya gönderilen 149 eseri şartname hükümlerine göre incelemiş ve 27 Aralık 1944 günü çalışmalarını bitirmiştir. Bu jürinin yaptığı ön inceleme sonucunda, eserlerin içinden Hüdaverdi Çöp Çatıyor, Nüfus Kâğıdı, Toprak, Yamalar, Okumak, İstediği Gibi, Yalnızlar Pansiyonu, Köse veya Muhtar, Güverte Yolcuları, Kafa Kâğıdı ve Üstüste adlı 11 piyes okunmaya değer görülerek ikinci jüriye sunulmuştur.[50]

İlk jürinin hazırladığı raporda, eserlerin büyük bir çoğunluğunun konu bakımından özgün olmadığı belirtilerek eserlerin hitabet, hikâye ve makale üslubunda yazılmış olmalarından dolayı sergilenmelerinin neredeyse imkânsız olduğu, bazı eserlerde de konu bütünlüğüne rastlanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca eserlerdeki

[46] BCA 490 01 1417 688 1.
[47] BCA 490 01 1417 688 1.
[48] BCA 490 01 1417 688 1.
[49] BCA 490 01 1417 688 1.
[50] Ulus 25 Şubat 1945; BCA 490 01 1417 688 1.

karakterlerde de problemler tespit edilmiş ve çoğu karakterin gerçeküstü olduğuna dikkat çekilmiştir. Eserlerin yazımı sırasında kullanılan dilin de konuşma dilinden uzak olduğu, karakterleri belirleyecek konuşmaların olmadığı, çoğunun havada kaldığı, bazılarının ise bir konferans edasında yazıldığı belirtilmiştir. Teknik bakımdan ise eserlerde zaman ölçüsüne hiç uyulmadığı, olayların bir ölçü gözetilerek perdelere bölünmediği, gelişigüzel bir şekilde parçalandığı, bazılarının da çok masraflı olacak dekor ve mizansen istediği söylenmiştir. Jüri heyeti raporunda bu eserleri yazanların çoğunun ilk denemeleri olabileceği ihtimalini belirtikten sonra, CHP'nin açtığı bu yarışmanın yetenekli kişilerin kendilerini geliştirmesi için imkân tanıyacağını ileri sürmüş ve devam edildiği takdirde ülkede gerçek tiyatro anlayışının yayılacağına olan güvenlerini belirtmişlerdir.[51]

İkinci jüri üyeleri, jüri başkanı Reşat Nuri Güntekin, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ali Süha Delilbaşı, Muhsin Ertuğrul, Suut Kemal Yetkin, Bedrettin Tuncel, Yunus Kâzım Köni, Sabahattin Eyüboğlu, Nurullah Ataç ve Ertuğrul İlkin'den oluşmuştur.[52] 04 Ocak 1945'te toplanan jüri heyetinin raporuna göre, okunmaya sunulan 11 eserin hiçbiri ödüle layık görülmemiştir. Jüri, piyes yazarlarının çoğunun bu alandaki ilk eserleri olduğunu düşünerek, 11 eserin tümünü konu, teknik ve dil açısından şartnamenin isteklerine uygun görmekle beraber, eserlerin sahne sanatlarında olması gereken hareket ve canlılıktan mahrum olduğu sonucuna varmıştır. Daha açıkçası, eserlerde yer yer başarılı konuşmalara, karakter canlandırmalarına rastlanmasına karşın, eserler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, hiç birinde okunduğu ya da oynandığı zaman ilgiyi çekecek, heyecan verecek, eğlendirecek veya düşündürecek bir değer ve mana bulunamamıştır. Öte yandan, piyesler içinde bir perdelik komedi olarak yazılan Hamdi Olcay'ın "Kafa Kâğıdı" adlı eseri dili, konusu ve yapısı bakımından diğerlerine oranla daha başarılı bulunmuştur. Ancak bu eser de CHP Sanat Mükâfatı'nı alacak değerde görülmemiş, yazarının teşvik edilmesi amacıyla, 300 liralık ikramiyelerden biri ile ödüllendirilmesine karar verilmiştir. Bu arada Reşat Nuri Güntekin ile Nurullah Ataç söz konusu eserden başka "Toprak", "Yamalar", "Hüdaverdi Çöp Çalıyor" ve "Köse veya Muhtar" adlı dört esere daha 300 liralık mükâfat verilebileceğine yönelik kanaat bildirmelerine karşın, durumu inceleyen Genel İdare Kurulu bu görüşü kabul etmemiş ve yarışmanın bir dahaki sene tekrarlanmasına karar vermiştir.[53]

Yarışmaya katılan eserler arasında en beğenilenlerden biri olan, kişi toplum atışmasının ve ahlak değerlerinin dram, melodram ağırlığında işlendiği Kafa Kâğıdı adlı eserle[54] ilgili olarak oynandığı dönemde şunlar söylenmiştir:

> *"Konserden sonra bir köy piyesi oynanacak: Genç tiyatro yazıcılarından Hamdi Olcay'ın yazdığı ve CHP 1945 yılı Sanat Mükâfatı jürisince beğenilen KAFA KAGIDI adlı piyes, Rejisör Ertuğrul İlgin. Dekorları Tarık Levendoğlu yapmış. Müzik Nedim Otyam tarafından. Piyesin dili çok zengin. Konusu tamamiyle köyden alınmış. Dekorlarıyle beraber, bizi birdenbire bir orta Anadolu köyüne götüren bir piyes. Fakat küçük,*

[51] BCA 490 01 1417 688 1; Ulus 25 Şubat 1945.
[52] BCA 490 01 1417 688 1; Ulus 25 Şubat 1945.
[53] BCA 490 01 1417 688 1; Ulus 25 Şubat 1945; Tanin 26 Şubat 1945.
[54] Nurhan Karadağ, "1932-1951 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, S. 8, ss. 135-177, 1988, s. 138.

bir perdelik."[55]

Yarışmada dereceye giremeyenlere ise matbu bir yazıyla teşekkür edilerek, eserleri kendilerine iade edilmiş ve yazıda katılımcılar, gelecek yıllarda daha başarılı eserler vermeleri konusunda cesaretlendirilmişlerdir. Ancak yarışmaya katılanların eserlerinin kendilerine iadesi için yazdığı çok sayıdaki yazıdan anlaşıldığına göre, eserlerin sahiplerine iadesi hususunda ciddi aksaklıklar yaşanmış, çok sayıda eser sahibine ulaşmamıştır.[56]

Diğer yandan, jüri heyetinin kararının yarışmaya katılanların bazıları tarafından eleştirildiği de dikkati çekmektedir. Yarışmaya "Timuçin" adlı bir eserle katılan dönemin Turgutlu Maliye Varidat Memur Muavini Hamit Atacan, 16 Temmuz 1945'te CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazıda, jüri heyetinin alanında yetkin olan kişilerden oluştuğu konusunda hiçbir şüphesinin olmadığını belirtmiş ancak yarışmaya katılan hiçbir esere mükâfat verilmemesini de içi sızlayarak öğrendiğini söylemiştir. Atacan yazısında, jüri üyelerini bu tutumlarından dolayı eleştirerek insanları teşvik etmek ve yetenekli kişilerin kaybolmasını engellemek için sonucun böyle olmaması gerektiği üzerinde durmuş ve jüri üyelerinin nasıl yetiştikleri sorusunu sormaktan kendini alamamıştır.[57]

Yarışmaya "Ninni" ve "Okumak" adlı iki eserle katılan Ş. İlhan Tarus da 31 Mayıs 1945'te CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazıda, Özellikle "Okumak" adlı eserinin kendi deyimiyle jürinin "*acele ve itimatsızca yaptığı incelemelere kurban gittiğini*" ileri sürmüş ağır eleştiriler getirdiği jüri üyelerinin bazıları hakkında şunları söylemiştir:

> *"Bu zevat arasına Partinin tiyatro müsabakasile güttüğü memleket davasını kavrayacak ve heyette o havayı yaratacak velev ki bir tek zat katılmamıştır. Müsabaka şartnamesindeki (Dekor ve aksesuardan evvel söz sanatına önem verilmelidir) kaydını anlayacak, kavrayacak ve müdafaa edecek keza bir tek üye yoktu. Bilâkis Muhsin Ertuğrul gibi kötü tiyatro göreneğine saplanmış ve Ertuğrul İlkin gibi basmakalıp garp tiyatrosunu, hem de bir müptedi olarak, kabullenmeye hazırlanmış iki üye vardı. Türk tiyatrosunun eski geleneklerile beraber milletlerarası yeni tiyatro cereyanlarını bir arada ve birbirine pek çok benzeyen vasıflarileetüd edip dava haline koymaya çalışan büyük sanatçı Ahmet Kudsi Tecer'in fikri ve görgüsü, en ufak mikyasda olsun, jüride ve ayıklama kurulunda temsil edilmiyordu. Bu suretle şartnamenin teknik maddeleri, görüşleri tamamile zıt istikametlerde inkişaf etmiş olan mütehassısların elinde unutulup gitti… Eğer roman müsabakasındaki jüri gibi memleketin büyük ve belli salâhiyetleri tiyatro müsabakası için de ödeve davet edilmiş ve müzik müsabakasındaki jüri gibi, mahalli ölçüler içinde bizde de bir (eser) verebilecek adamlar çıkabileceği zihniyeti kabul edilmiş olsaydı, şimdi benim (Okumak) adlı zavallı eserim, Devlet Konservatuarında çoktan oynamış ve ilköğretim davası*

[55] Karadağ, a.g.m., s. 170-171; ayrıca bkz.: Cahit Beğenç, "Halkevlerin'in 13. Yıldönümü", *Ülkü*,Yeni Seri, C. 7, S. 83, Ankara, 1945, s. 10-11.

[56] BCA 490 01 1419 691 1.

[57] BCA 490 01 1419 691 1.

da, belki en halis, en samimi ve en derin propagandasını bulmuş olacaktı…"[58]

1946 Yılı

1946 yılında CHP Genel İdare Kurulu tarafından alınan karar uyarınca, CHP Sanat Mükâfatı ödül organizasyonunun şiir alanında yapılması kararlaştırılmış ve yazışmalardan anlaşıldığına göre, bir şartname hazırlanması için dönemin Hececi olarak anılan şairlerinden Ahmet Hamdi Tanpınar, Hecenin Beş Şairi adıyla bilinen Orhan Seyfi Orhon ile Faruk Nafiz Çamlıbel ve Türk şiirinin en önemli temsilcilerinden biri olan Yahya Kemal Beyatlı'ya müracaat edilmiştir.[59] Yarışmanın birincisine 2.000, ikincisine 1.500, üçüncüsüne de 1.000 ve onuncuya kadar olan diğer yedisine de 300 lira verilmesi kararlaştırılmıştır.[60] Buna karşın,1946 yılında mimari, şiir ve piyes olmak üzere üç sanat dalında yarışma açılmış ve yarışmalara katılmak isteyenler için de bir şartname hazırlanmıştır.[61] Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin, Halkevleri'ne gönderdiği yazılarda, yarışmanın halka duyurulması ve yarışma şartnamelerinin yarışmaya katılmak isteyenlere hemen ulaştırılması için çaba gösterildiği anlaşılmaktadır. Yazılarda, Halkevi başkanlıklarından yarışmanın uygun araçlarla ilan edilmesi ve şartnamelerin tükendiği takdirde Genel Sekreterlikten istenebileceği belirtilmiştir.[62]

Yarışmanın sonuçları ise Halkevlerinin kuruluşunun 14. Yıldönümü için yapılan tören sırasında, "*…Partimizin, güzel bir gelenek olarak, kurduğu sanat mükâfatından, mimaride ve şiirde kazanmış arkadaşları şimdi bildirmekle, ayrıca zevk duyacağım…* "[63] diyen, dönemin CHP Genel Sekreteri Nafi Atuf Kansu tarafından açıklanmıştır.

Mimari

"CHP Sanat Mükâfatı Müsabakasına Katılma Şartları" adını taşıyan kılavuzda, mimari eserlere ait yarışmaya katılma şartları ile ilgili olarak teknik konuların dışında başlıca şu hükümlere yer verilmiştir: Öncelikle yarışmaya katılmak isteyen mimarlara, Anadolu'da veya Trakya'da büyük bir şehrin Banliyösü olmayan bir köyü seçmeleri ve bu köyün hayatını ve köylülerin yaşama şartları ile çalışma usullerini bizzat görmüş olmaları şart koşulmuştur. Ayrıca seçilen köydeki binaların ve benzeri yapıların güzel ve ihtiyaçtan doğmuş tarafları muhafaza edilecek ve seçilen yerde yaklaşık 90 evli bir köy projesi hazırlanacaktır. Ayrıca köyün nüfusunun 500 olduğu düşünülerek köyde 75 çocuğun okuması için üç dershaneli bir okul, bir öğretmen evi, bir halkodası, bir hamam, bir köy misafir odası ve iki dükkân kesinlikle projede yer alacak ve köylüler için yapılacak evler de, mimarın seçtiği köyde oranın şartlarına göre iyi, orta ve orta düzeyin daha altında geliri olan ailelerin ihtiyaçlarına göre planlanacaktır. Gönderilen eserlerde yazarın adı yerine kendilerince kabul edilecek bir rumuz bulunacaktır. Ayrıca şartnamede, yarışmaya katılanlara kazansın ya da kazanmasın yaptığı masraflardan

---

58 BCA 490 01 1419 691 1.
59 BCA 490 01 1417 688 1.
60 BCA 490 01 1417 688 1.
61 BCA 490 01 1423 702 1.
62 BCA 490 01 5 26 24/09.06.1945.
63 Cumhuriyet 25 Şubat 1946; Vatan 25 Şubat 1946.

dolayı 200 lira, yarışmanın birincisine 4.000, ikincisine 3.000, üçüncüsüne de 2.000 lira verileceği belirtilmiştir.[64]

Mimari jürisi, Mimari ihtisas üyeleri, Teknik Üniversite Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof. Emin Onat, Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Şubesi Şefi Sedad Eldem; Tarım Bakanlığı temsilcileri Yüksek Ziraat Enstitüsü Ekonomi ve Zirai İşletmecilik Enstitüsü Müdürü Doçent Dr. Kâzım Köylü, Yüksek Ziraat Enstitüsü Kültür Teknik Enstitüsü Müdürü Yüksek Mühendis Dr. Enver Kutoğlu; CHP temsilcileri Milli Eğitim Bakanlığı Teknik Müsteşarlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Müşavir Mimarı Prof. H. C. Paul Bonatz, Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Başkanlığı Projeler Bürosunda Yüksek Mimar Adil Denktaş ve İstanbul Belediyesi İmar İşleri Projeler Bürosu Şefi Yüksek Mimar Rüknettin Güney'den oluşmuştur.[65]

Modern Türk köy evi ve köyü konusunda açılan mimarlık yarışmasına 26 proje katılmıştır. Yarışmada, Yüksek Mimar Halit Femir, Feridun Akozan, Nezahat Süğüder, Maruf Önal'ın ortaklaşa hazırladıkları (99199) rumuzlu proje birinci; Yüksek Mimar Nejat Gökbelen'in (81245) rumuzlu projesi ikinci; Yüksek Mimar Asım Mutlu'nun (12295) rumuzlu projesi ile Yüksek Mimar İzzet Baysal'ın (13579) rumuzlu projesi de üçüncü olmuştur. Yüksek Mimar Hamit Kemali Söylemezoğlu ve Harika H. K. Söylemezoğlu'nun ortaklaşa hazırladıkları (Vadi) rumuzlu proje, Yüksek Mimar Ferzan Baydar ile Toğrul M. Devres'in ortaklaşa hazırladıkları (2940) rumuzlu proje ve Yüksek Mimar Muhittin Binan ile Salim Gürce'nin ortaklaşa hazırladıkları (Yamaç) rumuzlu projeler de mansiyon kazanmışlardır.[66]

Bu arada mimari yarışmasına katılanlara verilecek ödülün dağıtılış şekliyle ilgili olarak jüri CHP Genel Sekreterliği'ne bir değişiklik teklifinde bulunmuştur. Buna göre: Jüri, iki üçüncü seçildiği için, şartname hükümlerinden farklı olarak üçüncülerin her ikisine de 2.000 lira verilmesine ve şartnamede 4 kişiye eşit oranda mansiyon ödülü verileceğinin belirtilmesine karşın, mansiyon ödülünün sadece 3 kişiye verilmesine ve bunlar arasında da bir derecelendirmeye gidilerek, birinci mansiyona 1.500, ikincisine 1.000 ve üçüncüsüne de 500 lira ödül verilmesini istemiştir.[67] Ancak Genel Sekreterlik, jürinin değiştirme teklifini inceleyerek, üçüncülüğü kazanan iki eseri birden onaylamasına karşın, jürinin mansiyon ödülleri hakkındaki teklifini kabul etmeyerek, mansiyon alan üç esere de şartname gereğince biner lira verilmesini uygun görmüştür.[68] Jüri Heyeti ile CHP Genel Sekreterliği arasında yaşanan bu olay, jürinin yarışmayla ilgili olarak inisiyatif kullanma konusunda yetkili olmadığını ve yarışma hakkında asıl belirleyici olanın CHP Genel Sekreterliği olduğunu göstermiştir.

Jüri üyeleri, dereceye giren eserleri değerlendirdikleri raporun sonuna, yarışma sonuçları hakkında bazı düşüncelerini de yazmışlardır. Raporda, CHP'nin bu yarışmayı düzenlemekle çok olumlu bir iş yaptığına dikkat çekilerek, yarışmanın sonuçlarının ülkenin farklı iklim bölgelerindeki köy evlerinin sanat bakımından karakteristiklerini vermiş olduğu ve böylelikle ülkedeki mimarlığın gelişimi açısından önemli bir kazanç elde edildiği belirtilmiştir. Bununla beraber eserlerin sanat bakımından yeterli olmasına

64 BCA 490 01 2016 22 1.
65 BCA 490 01 1423 702 1; BCA 490 01 1423 700 1.
66 BCA 490 01 1423 702 1; Ulus 25 Şubat 1946; Vatan 25 Şubat 1946; Akşam 25 Şubat 1946.
67 BCA 490 01 1423 700 1.
68 BCA 490 01 1423 700 1.

karşın, yapılarının esasında mevcut olan zirai karakter üzerinde yeterince durulmadığı, bu nedenle de eserlerin ziraat işletmeciliği bakımından tatmin edici bulunmadığı ve gelecekte düzenlenecek bu tür çalışmalar için yapılacak gezide mimarla beraber Tarım Bakanlığı'nın bir temsilcisinin de olması gerektiği ifade edilmiştir.[69]

Cumhuriyet gazetesinde yer alan bir habere göre, yarışmada birinci olan proje Safranbolu'ya bağlı Bağlar Köyü esas alınarak hazırlanmıştır. Mimarlar 90 hanelik köyde her eve bir servis avlusu ile bir bahçe teminini ön planda gözetmişlerdir.[70] Ayrıca gazetede, bu yarışma sayesinde, mimarların köyü tanımalarının sağlanmasının da yarışmanın getirdiği kazançlardan biri olduğu dile getirilmiştir.[71]

Selçuk Milar adında bir mimar,[72] Ulus gazetesine yazdığı bir yazıda, CHP'nin mimari alanında açtığı yarışmanın diğer bu tür düzenlenen yarışmalardan çok farklı olduğunu, yarışmanın amaç, düzen, jüri üyeleri ve sonucu açısından örnek teşkil ettiğini söyleyerek özellikle de konu seçimi açısından son derece başarılı bulmuştur. Milar'a göre, Türkiye ancak köylerin gelişmesiyle "*ferah ve mesut bir yurt*" olacaktır. Ayrıca Milar, derece alamayanlara masraf karşılığı 200 lira verilmesini de bir yenilik olarak görmüş ve bu sayede mimarların köylerde günlerce çalışabildiklerini ifade etmiştir.[73]

Söz konusu yarışmada mansiyon ödülü alan yarışmacılardan biri olan Ferzan Baydar'la, 17 Şubat 2001'de yapılan bir söyleşi sırasında, Baydar, yarışmaya yönelik bir eleştiride bulunmuş ve şartnamede olmasına karşın, yaptığı masraflar için verilmesi gereken paranın verilmediğini ileri sürmüştür.[74]

---

[69] BCA 490 01 1423 700 1.

[70] Cumhuriyet 27 Şubat 1946.

[71] Cumhuriyet 27 Şubat 1946.

[72] "*Selçuk Milar 1917'de İstanbul'da bir vali oğlu olarak doğmuş, Robert College'dan sağlık nedenleri ile ayrılmak zorunda kaldıktan sonra 1937 yılında Galatasaray Lisesi'ni bitirmiştir. 1938'de İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Mimarlık Fakültesi'ne girerek 1943'te mezun olmuş, bir dönem Ankara'da, Erkek Teknik Öğretim Müşavirliği Mimari Bürosu'nda Paul Bonatz'la çalışmıştır. Çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanan makaleleri; bilirkişilikleri; mimari proje yarışmalarında, Milli Kütüphane Daimi Resim ve Heykel Galerisi'nde ve Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde jüri üyelikleri; ayrıca reklam ve amblem alanında eserleri vardır. Milar, Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nde mimari proje, iç mimari, ince yapı dersleri vermiştir. Selçuk Milar, Demokrat Parti'nin 1950 seçimlerine girerken yaptığı "Yeter Söz Milletindir" afişi ve sloganı ile hatırlanır.*" Çetin Ünalın, "Selçuk Milar: Mimar, Tasarımcı, Galerici, Editör, Yayıncı", *e-Skop Sanat Tarihi Eleştiri*, 17.04.2012, Erişim tarihi: 17.12.2017.

[73] Ulus 20 Şubat 1946.

[74] "*Geçmişten başımdan geçmiş başka bir olayı anlatayım. CHP tarafından 1946 yılında sanat mükâfatları konuldu. Şartı da Anadolu'da bir köye gidilecek, bir süre orada yaşanacak, tesbitler yapılacak, öneriler getirilecek. Bursa'da Uludağ'ın eteklerinde Cumalıkazık diye bir köy vardır. O sırada benim dayım Bursa'da tümen komutanı, gidip gelmesi, kalması kolay olur diye o köyü seçtik. Sonunda da derece aldık. Şatnamede proje veren her mimara, derece kazansın veya kazanmasın masrafları karşılığı 150 veya 200 lira verilecek diye bir madde var. Benim mükâfatı yolladılar, masraf karşılığı verilecek para yok. O sırada kiram 50 lira, yani benim için önemli bir para. Bir iş için Ankara'ya gitmiştim, o sırada CHP Genel Sekreteri Hilmi Uran'dı galiba. Gittim, kendimi tanıttım, olayı anlattım, masraf karşılığı verilecek paranın verilmediğini söyledim. "Hayır o para verilmeyecek, biz yönetim kurulunda böyle karar verdik, tamam" dedi, bize bir anlamda kapıyı gösterdi. O dönemde de tutum buydu.*" Çetin Ünalın, "Ferzan Baydar'ın Ardından", *Ege Mimarlık*, S. 39, ss. 9-12, TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 2001, s. 10.

Şiir

Şiir yarışmasına katılmak için öne sürülen şartlarda belirtilen belli başlı noktalar ise şunlardır: Yarışmaya katılacak eserlerin 1945 yılından önce yayımlanmamış olması ya da 1945 yılında basılmış veya hiç basılmamış olması, ayrıca yarışmaya 1945 yılı içinde basılmış bir şiir mecmuası gönderildiği takdirde de hangi parçasının veya parçalarının jüriye sunulduğunun gösterilmesi ve bu eserlerin de 1945 yılından önce herhangi bir dergide yayımlanmamış olması. Şartnamede, yarışmanın birincisine 2.000, ikincisine 1.500, üçüncüsüne de 1.000 lira ikramiye verileceği belirtilmiştir.[75]

Şiir jürisi de, lise öğretmeni ve edebiyat eleştirmeni Nurullah Ataç, Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Çağlar, İstanbul Milletvekili İbrahim A. Gövsa, Rize Milletvekili Kemalettin Kamu, Maraş Milletvekili Ahmet Hamdi Tanpınar, Urfa Milletvekili Ahmet Kudsi Tecer, Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürü Necmettin Halil Onan ve Yahya Kemal Beyatlı'dan oluşmuştur.[76] Jüri Heyeti incelendiğinde dönemin önemli edebiyatçılarına yer verilmiş olması kayda değerdir. Bununla beraber yarısının aynı zamanda CHP milletvekili olması ise ayrıca dikkat çekicidir. Bu durum, CHP'nin yarışmadaki belirleyiciliği açısından önemli bir kanıt oluşturmaktadır. Yarışmayı düzenliyor olmasından hareketle, buna hakkı olduğu düşünülebilirse de, yarışmanın objektifliği açısından düşünüldüğünde buna gölge düşürmüş olabileceği de ileri sürülebilir.

Şiir için açılan yarışmaya 164 şair katılmıştır. Jüri, İbrahim Alaatttin Gövsa başkanlığında toplanmış, hastalığı dolayısıyla gelemeyen Yahya Kemal Beyatlı'nın da yazılı olarak fikri alınmıştır. 500 eseri inceleyen jüri ilk okuması sonunda 11 parça üzerinde durmuş, İbrahim Alaattin Gövsa ile Behçet Kemal Çağlar'ın "*çok mahdud bir zaman kaydı konulmuş olması yüzünden müsabakaya esere gönderenlerin bile daha evvelki zamanlarda bunlardan güzel şiirleri olduğu ve derece verilecek bu şiirlerin Türk şiirinin son sene mahsullerinin en güzelleri olmayacağı*" şeklindeki çekincelerine karşın, jüri 11 eserden, Türk edebiyat tarihinde Hececi şairlerden biri olarak nitelendirilen Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Otuz Beş Yaş" şiirini birinci, Varlık Dergisi'nde yazan Atilla İlhan'ın "Gavurdağlarından Rivayet" adlı destan denemesini ikinci, yine Varlık Dergisi'nde yazıları çıkan Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Çakırın Destanı" adlı şiir kitabının 70. sayfasındaki şiirini de üçüncü seçmiştir.[77]

Garip akımının temsilcilerinden Orhan Veli, bu yarışma üzerine yazdığı bir yazıda, yarışmanın sonuçları üzerine çok sayıda yorum yapılmasına karşın, sonuçtan memnun olduğunu belirterek üç şairi de tebrik etmiştir.[78] Şiir jürisi üyelerinden ve Türk edebiyatının en iyi eleştirmenlerinden biri olan Nurullah Ataç da konuyla ilgili olarak Ulus gazetesine yazdığı bir yazıda, dereceye giren eserleri çok beğendiğini söyleyerek şairlerini övmüştür. Öte yandan dereceye girememesine karşın yarışmaya katılan çok sayıda başka güzel eserlerin de varlığına işaret ederek şairlerin çok çalışkan olduğunu belirtmiştir.[79]

---

75 BCA 490 01 2016 22 1.

76 BCA 490 01 1423 702 1; BCA 490 01 1423 700 1; Ulus 25 Şubat 1946.

77 BCA 490 01 1423 702 1; Ulus 25 Şubat 1946; Akşam 25 Şubat 1946.

78 Orhan Veli, "Şiir Mükâfatı", *Denize Doğru*, 2. baskı, ss. 33-36, Varlık Yayınları, İstanbul, 1969, s. 33.

79 Nurullah Ataç, "Düşsül Görüşme", Ulus 4 Mart 1946.

Piyes

Piyes yarışmasına katılma şartlarında başlıca dikkat çeken noktalar da şunlardır: Yarışmaya katılacak eserlerin 1945 yılından önce oynanmış veya basılmış olmaması, telif edilmiş olması, gerek konu, gerekse dil ve sahneye konma açısından Halkevlerinde oynanacak özellikleri taşıması, bir perdelik ise en çok bir saat, bundan fazla ise en çok iki saat sürecek şekilde düzenlenmesi. Gönderilen eserlerde yazarların adları ve imzaları bulunmayacak, sahiplerinin kabul edecekleri bir rumuz konacaktır. Ayrıca şartnamede, yarışmanın birincisine 2.000, ikincisine 1.500, üçüncüsüne 1.000, onuncuya kadar kazanan yedi esere de 300 lira ikramiye verileceği belirtilmiştir.[80]

Piyes eleme jürisi ise Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Doçenti Bedrettin Tuncel, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyeti Üyesi Yunus Kâzım Köni, Milli Eğitim Bakanlığı Yayım Direktörlüğü Mütercimi Lütfi Ay, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Doçent Orhan Burian ve Gazi Terbiye Enstitüsü'nde Edebiyat Öğretmeni Mustafa Nihat Özön'dan oluşmuştur.[81] Bu arada belirtmek gerekir ki, jüri üyelerinin tümü 1945'te düzenlenen piyes yarışmasında görev alan kişilerden oluşmuş, bu konuda bir yeniliğe gidilmemiştir.

Piyes eleme komisyonu, 28 Ocak 1946'da yarışma sonucuna yönelik yazdığı raporunda, Halkevleri sahnelerine uygun olarak yazılmış piyesler için açılan yarışmaya katılan 102 eser arasından "Çerçi", "Toprağın Çocuğu" ve "Odun" adlı üç eseri seçerek, Kütahya Milletvekili Ali Süha Delilbaşı, İstanbul Şehir Tiyatrosu Rejisörü Muhsin Ertuğrul, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyeti üyelerinden Yunus Kâzım Köni, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Doçenti Bedrettin Tuncel ile Milli Eğitim Bakanlığı Yayım Direktörlüğü Mütercimi Lütfi Ay'dan oluşan jüri heyetine incelemesi için göndermiştir. Jüri heyeti ise yaptığı inceleme sonucunda, eserlerin istenilen özelliklere sahip olmadığına karar vermiş ve eserlerin hiç birini ödüle layık bulmamıştır. Jüri, 29 Ocak 1946'da hazırladığı konu hakkındaki raporunda da söz konusu eserlerde bir piyeste bulunması gereken konu, iç yapı, dil, konuşturma, vakanın işlenmesi, gelişmesi, çözülmesi, canlılık, hareket seyirciyi kavrama gibi ana unsurlardan hemen hiç birinin tam ve olgun bir şekilde bulunmadığını, ayrıca eserlerin tiyatro sanatının gereklerini göz önünde bulundurmadan yazıldıklarını ve bu eserlerin ülkedeki tiyatro yazıcılığı seviyesini tam anlamıyla temsil etmediğini belirtmiştir.[82] Bunun sonucu olarak da, aynen 1945 yılında olduğu gibi hiçbir eser dereceye layık görülmediğinden, piyes yarışmasının bir sonraki yıl tekrarlanmasına karar verilmiştir.[83]

Piyes jürisi üyelerinden Lütfi Ay, yarışmaya katılan eserlerden hiçbirinin ödüle layık görülememesinden duyduğu üzüntüsünü dile getirdiği Ulus gazetesindeki yazısında, bu başarısızlığın nedenlerini incelemiştir. Ay'a göre bunun başlıca nedenlerinden biri, yarışmaya katılanların tiyatro yazıcılığının ne olduğunu henüz kavrayamamış olmalarıdır. Lütfi Ay, diğer alanlarda yarışmaya katılanların yarışmaya katıldıkları alanın uzmanı ya da büyük tecrübe sahibi olmalarına karşın, piyes

[80] BCA 490 01 2016 22 1.
[81] BCA 490 01 1423 702 1; BCA 490 01 1423 700 1.
[82] BCA 490 01 1423 702 1; BCA 490 01 1423 700 1.
[83] BCA 490 01 1423 702 1.

yarışmasına katılanların ise birçoğunun hayatlarında ilk defa piyes yazdıklarını belirtmiş ve hiçbir birikimleri olmadığı halde böyle bir yarışmaya katılmalarından dolayı yarışmacıları eleştirmiştir. Ay, yazısının her satırında, iyi bir eser ortaya çıkarmak için bilgi ve tecrübe sahibi olmanın önemini belirtmiştir.[84]

1947 Yılı

1947 yılı için, CHP Sanat Mükâfatı'nın yine piyes alanında yapılması kararlaştırılmıştır. Böylelikle aynı alanda üç defa üst üste yarışma düzenlenmiştir. Bu kararın alınmasında, daha öncekilerden istenilen sonucun alınamamasının etkisi büyüktür.

Yarışmayla ilgili duyuru, 1 Temmuz 1946'da kamuoyuna ilan edilmiştir.[85] 1947 yılı CHP Sanat Mükâfatı Piyes Müsabakasına katılım şartlarına göre, yarışmaya katılmak isteyen yazarların eserlerini 1947 yılı Ocak ayının 15'ine kadar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'ne vermiş olmaları veya bu eserleri bu tarihe kadar taahhütlü olarak postayla göndermeleri şarttır; yarışmaya 1940 yılından sonra yazılmış ve basılmış veya basılmamış, oynanmış veya oynanmamış yalnız telif eserler kabul edilecektir; gönderilen eserlere rumuz konmayacak, sahiplerinin açık isim ve adresleri bulunacaktır; yarışmada birinci seçilene 3.000, ikinci seçilene 2.000 ve üçüncü seçilene de 1.000 lira para ödülü verilecektir; eserleri incelemek üzere oluşturulacak olan jüri heyeti de, CHP Genel Sekreterliği'nin başvurusu üzerine İstanbul Üniversitesi, Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi; Devlet Konservatuarı ve İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndan seçilecek birer kişi ile CHP Genel Sekreterliği tarafından bu alanda tanınmış kişiler arasından doğrudan doğruya seçilecek üç kişiden oluşturulacaktır; müsabakada derece kazanan eserleri bastırmak, Halkevlerinde ve Halkodalarında temsil ettirmek hakkı CHP Genel Sekreterliği'ne ait olacaktır. Yazarı isterse eserini Halkevi dışında temsil ettirebilir; yarışma sonucu 23 Şubat 1947 Pazar günü ilan edilecektir.[86]

CHP'nin 1947 Sanat Mükâfatı için açtığı piyes yarışmasına gönderilen eserleri incelemek üzere seçilmiş olan jüri, ilk toplantısını 3 Şubat 1947 günü saat 14.00'da, CHP Genel Sekreterliği binasında yapmıştır. Raporun altındaki imzalardan, Ali Süha Delilbaşı, Lûtfi Ay, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Doçentlerinden Kenan Akyüz, İstanbul Şehir Tiyatrosu Rejisör ve Sanatçılarından İ. Galip Arcan, Devlet Konservatuarı Temsil işleri Muavini Afif Obay, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden Sabri Esat Siyavuşgil ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Doçentlerinden Bedrettin Tuncel olduğu anlaşılan jüri heyetinin başkanlığına Ali Süha Delilbaşı, raportörlüğüne de Lûtfi Ay seçilmiştir.[87]

13 Şubat 1947 tarihine kadar çalışmalarını sürdüren jüri heyetinin, 14 Şubat 1947'de imzalı bir şekilde hazırladığı rapor aynen şu şekildedir:

> *"1. Şartnamenin 1inci maddesinde yazılı müddetten sonra gönderilmiş eserlerin incelenip, incelenmemesi meselesile 3 üncü maddesinde yazılı "1940 yılından sonra yazılmış ve basılmış veya basılmamış, oynanmış veya oynanmamış eserler" kaydından yazılma, basılma veya oynanma*

[84] Lûtfi Ay, "Piyes Mükâfatı", *Ulus*, 28 Şubat 1946.
[85] *Ülkü Dergisi*, C. 10, S. 115, 1 Temmuz 1946, s. 21.
[86] BCA 490 01 1423 700 1.
[87] BCA 490 01 1423 700 1.

keyfiyetleri için aranacak başlangıç tarihinin tayininde jüri üyelerince ayrı fikir ve kanaatler ileriye sürüldüğünden, şartnameyi hazırlamış olan CHP Genel İdare Kurulunun Halkevleri Bürosu Şefi Bingöl Milletvekili Tahsin Banguoğlu'ndan bu cihetlerin sarih olarak tayin ve tesbiti rica edilmiş ve kendisinden jürinin bu hususlarda bizzat karar vermeğe yetkili olduğu cevabı alınmıştır.

2. Bunun üzerine sözü geçen her iki madde üzerinde ayrı ayrı görüşülerek:

a) Mesele bir sanat mükâfatına lâyık eserleri seçmek olduğuna göre, bu müsabakaya iştirak şart ve imkânlarını daha geniş tutmak amaciyle, şartnamenin birinci maddesinde tayin edilmiş olan müddetten sonra, fakat jürinin ilk toplantısından önce gönderilmiş olan eserlerin de müsabakaya kabul edilerek incelenmesinde bir mahzur olmayacağına;

b) Şartnamenin üçüncü maddesinde "1940 yılından sonra" kaydıyla yazılma, basılma veya oynanma keyfiyetleri için aranılan başlangıç tarihinin de, yine aynı düşüncelerle, 1 Ocak 1940 olarak kabul edilmesine; iki muhalif oya karşı beş oyla ve çoklukla karar verilmiştir.

3. Bunlardan sonra jüriye, ilk toplantı tarihi olan 3 Şubat 1947'de tevdi edilmiş olan 79 eser, bütün üyelerin iştirakiyle yapılmış olan toplantılarda, yüksek sesle okunup incelenmiştir. Bu şekilde okunup incelenen her eser üzerinde jüri üyelerinin ayrı ayrı mütalâa ve kanaatleri alınmış, sanat bakımından değerli olduklarına oy birliği veya çoklukla karar verilen eserler arasında birincilik, ikincilik ve üçüncülük mükâfatını lâyık görülenlerin tayini için gizli, oya müracaat edilmesi oy birliğiyle uygun görülmüştür.

4. Gizli oy usulüyle yapılan bu değerlendirme neticesinde:

a) Birincilik mükâfatını, çoklukla Necip Fazıl Kısakürek'in yazdığı "Sabır Taşı" adlı piyesin;

b) İkincilik mükâfatını, iki defa oya müracaat edilerek, bire karşı üçer oyla ve eşitlikle Ahmet Muhip Dranas'ın yazdığı "Gölgeler" ve İlhan Tarus'un yazdığı "Bir Gemi" adlı piyeslerin, mükâfat aralarında taksim edilmek üzere;

c) Üçüncülük mükâfatını da, çoklukla ve iki defa oya müracaat edilerek, Bekir Büyükarkın'ın yazdığı "Dökmeci" adlı piyesin; kazandıkları tesbit edilmiştir.

5. Birincilik, ikincilik ve üçüncülük mükâfatlarını kazanmış olan yukarıda adları yazılı eserlerden başka jürimiz, İsmet Kür'ün yazdığı "Kurbanlar" adlı eserin oy birliği ile Samime Aydoğmuş'un yazdığı "Burgu" adlı eserin de çoklukla teşvike lâyık olduklarına karar verilmiştir."[88]

CHP Genel İdare Kurulu jürinin hazırladığı yukarıdaki rapora itiraz etmiştir. Kurul, jürinin yarışmaya daha fazla kişinin katılımını sağlamak için şartnamenin birinci ve üçüncü maddelerinin uygulanması sırasında inisiyatif kullanarak yarışmaya katılma süresini şartnamede belirtilen 15 Ocak tarihi yerine jürinin toplandığı 3 Şubat tarihine

[88] BCA 490 01 1423 700 1.

kadar uzattığını, ayrıca şartnamede yarışmaya katılacak eserlerin 1940 yılından sonra basılmış olmaları gerekir hükmüne karşın, jürinin bu tarihi de 1 Ocak 1940 olarak kabul ettiğini belirtilmiş ve dört eserden ikisinin, jürinin şartnamenin sınırlarını genişletmesi nedeniyle ödül almaya hak kazandığını söylemiştir. Kurul son olarak, şartnamesi ilan edilmiş olan bir yarışmanın şart ve imkânlarının sonradan genişletilmesini yerinde görmediğini, bunun hak kayıplarına neden olduğunu bu nedenle de şartnamenin hükümlerinin "*harfi harfine*" uygulanması için jürinin raporunu yeniden gözden geçirmesini istemiştir.[89]

Bu gelişme üzerine, 25 Mart 1947'de yeniden toplanan jüri ek bir rapor hazırlamıştır. Ancak jüri ek raporunda kararını kurulun istediği şekilde değiştirmemiş, bununla beraber ilk kararında da direnmemiştir. Konu hakkındaki son kararı CHP'nin yetkili organlarına bırakmıştır.[90] Raporda şunlar yazılıdır:

> *"...1947 yılı C.H.P. Sanat Mükâfatı Piyes Müsabakası şartnamesinin müddetlere ait birinci ve üçüncü maddelerinin uygulanması hususunda Genel İdare Kurulunun görüşü mütalâa olundu. Bu maddelerin genişletilmiş bir şekilde uygulanması hakkında, bazı eser sahiplerinin haklarının kaybolacağı düşünüldüğüne göre, birinci mükâfat için teklif edilen Necip Fazıl Kısakürek'in Sabır Taşı adlı eserinin, 1940 yılı içinde yazılmış ve basılmış olması; ikinci mükâfat için teklif edilen iki eserden İlhan Tarus'un Bir Gemi adlı piyesinin, 15 Ocak 1947'den sonra tevdi edilmiş olması dolayısile, müsabaka dışı tutulmaları hususundaki hakkın mükâfat sahibi olan Cumhuriyet Halk Partisine ait bulunduğu meydandadır. Adı geçen eserler Partice müsabaka dışı sayıldıkları takdirde, geriye kalan eserler üzerindeki değer hükmümüzün değişmemiş bulunduğunu saygılarımızla arz ederiz."*[91]

Jürinin ek raporunda dikkat çeken noktalardan biri Sabri Esat Siyavuşgil'in bu toplantıya katılamamış olmasıdır. Jürinin hazırladığı ek raporun altında bulunan isminin olduğu yerin üzerine "*Gelmedi*" ibaresi konulmuştur.[92] Diğer dikkat çeken konu ise jürinin ilk raporunu hazırlamadan önce CHP Genel İdare Kurulunun Halkevleri Bürosu Şefi Bingöl Milletvekili Tahsin Banguoğlu'na müracaat ederek, kurulun itiraz ettiği konularda yetki aldığını belirtmemiş olmasıdır. Jüri kendisine verilen bu yetkiyi ek raporda hiç belirtmemiş ve ilk kararını değiştirmeden ancak bu konuda hiç de direnmeden, en son kararı kurula bırakmıştır. Gerçekte jüri şartnamedeki birinci ve üçüncü maddelerin sınırlarını genişletmiş, hattâ değiştirmiştir. Bu nedenle kurul itirazında haklı gözükmektedir. Ancak jüriye de bu yetkiyi CHP Genel İdare Kurulunun Halkevleri Bürosu Şefi Bingöl Milletvekili Tahsin Banguoğlu vermiştir.

Öte yandan, CHP Genel Sekreterliği, jüri heyetinin ek raporunu göndermesinin ardından, kendi kararını açıklamıştır. Sekreterlik, jürinin ilk kararında direnmesine karşın, inisiyatif kullanarak Necip Fazıl Kısakürek ile İlhan Tarus'un derecelerini iptal etmiştir.[93]

---

89 BCA 490 01 1423 700 1.

90 BCA 490 01 1423 700 1.

91 BCA 490 01 1423 700 1.

92 BCA 490 01 1423 700 1.

93 CHP Genel Sekreterliği'nin kararı şöyledir: "*1. Birinci mükâfat için şartnamede istenilen vasıfları*

Buraya kadar yarışmayla ilgili olarak yaşanan gelişmelere bakıldığında, jürinin ilginç bir şekilde, eserleri değerlendirme ve takdir etme konusunda bir türlü kendi arasında tam olarak fikir birliğine varamadığı görülmektedir. Jüri heyetinin, birinci, ikinci ve üçüncü seçilen eserlerin yanı sıra, teşvike lâyık gördüğü eserlerin biri dışında, hiçbir eserde oy birliği sağlayamadığı ve kararlarını daima oy çokluğuyla aldığı raporlarından anlaşılmaktadır. Buna dayanarak, jüri heyetinin çalışmalarının özellikle de eserleri değerlendirme ve oy verme sürecinin tartışmalı geçtiği söylenebilir. Hattâ jürinin bu çalışma usulü ve kararlarının, sonradan yaşanacak olan sıkıntıları da beraberinde getirdiği ileri sürülebilir.

Öte yandan, CHP Genel Sekreterliği'nin, Halkevleri'ne gönderdiği yazılarda, yarışmanın halka duyurulması ve yarışma şartnamelerinin yarışmaya katılmak isteyenlere hemen ulaştırılması için çaba gösterildiği anlaşılmaktadır. Yazılarda, Halkevi başkanlıklarından yarışmanın, Halkevlerinin çıkardıkları dergilerde veya başka uygun araçlarla ilan edilmesi ve şartnamelerin tükendiği takdirde Genel Sekreterlikten istenebileceği belirtilmiştir.[94] CHP Genel Sekreterliği, Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü ile Türk Basın Birliği ve Ortakları Resmi İlanlar Limited Şirketi'nden yarışmanın, İstanbul ve Ankara basını aracılığıyla kamuoyuna duyurulması için Tanin, Akşam, Ankara ve Ulus gibi gazetelere üçer gün ara ile beş defa yayımlanmasını için ilan verilmesini istemiştir.[95] Hattâ bunun bedeli olarak da söz konusu bu gazetelere 174.062 lira para ödenmiştir. Ayrıca Halkevleri V.ve X. Büro Şefliklerinden de yarışma ilanının ve şartnamenin Ülkü dergisinde yayımlatılmasını ve dergide piyes yarışmasına katılımı teşvik edecek yazıların yazılmasını ve Halkevlerine gönderilmek üzere yarışma şartnamesinden acele 5.000 adet bastırılmasını da rica etmiştir.[96] Tüm bunlara karşın, CHP Genel Sekreterliği, 4 Ocak 1947'de dönemin Basın ve Yayın Genel Müdürü Nedim Veysel İlkin'e gönderdiği bir yazıda, yarışmaya yeterli sayıda başvuru olmadığından, başvuru süresinin sona ereceği 15 Şubat tarihine kadar, birkaç gün ara ile dört beş defa radyoda yarışmayla ilgili olarak duyuru yapılmasını istemiştir.[97] Eldeki bu bilgiler, yarışmaya yeterince başvuru olmadığını göstermekte ve dolayısıyla jürinin neden yarışmanın başvuru süresini uzattığına ışık tutmaktadır. Yarışmaya olan ilginin yeterli olmamasında ise 1945 ve 1946 yıllarında piyes alanında düzenlenen yarışmalarda hiç bir eserin ödüle değer görülmemesinin etkisi olduğu düşünülebilir. Büyük olasılıkla, bu işlerle amatör olarak ilgilenen kişilerin heves ve cesaretleri kırılmış olmalıdır. Bu konudan Yönetim Kurulu da rahatsızdır. Kurul adına, üyelerden Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Çağlar ile Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin, yarışmanın nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda bazı önerilerde bulunmuşlar ve son yıllarda düzenlenen piyes ve şiir yarışmalarına yarışma şartlarından dolayı daha ziyade heveskâr kişilerin katıldığını, bu nedenle de başarılı eserlerin seçilemediği gibi alınan sonucun da CHP'nin sanat görüşünü yansıtmadığını belirterek bu

ve şartları haiz bir eser bulunamamıştır. 2. İkinci mükâfatı Ahmet Muhip Dranas'ın Gölgeler adlı eseri kazanmıştır, 2.000 lira alacaktır. 3. Üçüncü mükâfatı Bekir Büyükarkın'ın Dökmeci adlı eseri kazanmıştır, 1.000 lira alacaktır. 4. İsmet Kürün Kurbanlar adlı eseri ile Samime Aydoğmuş'un Burgu adlı eseri teşvike layık görülmüştür." BCA 490 01 1423 700 1.

94 BCA 490 01 6 30 4/15.06.1946.

95 BCA 490 01 1423 700 1/21 Haziran 1946.

96 BCA 490 01 1423 700 1/10-21 Haziran 1946.

97 BCA 490 01 1423 700 1.

yarışmaların amatörleri değil, gerçek sanatkârları ödüllendirmek için düzenlendiğini ifade etmişlerdir.[98] Sonuçta, CHP Sanat Mükâfatı'nın piyes alanında düzenlenen yarışmalarında ortaya çıkan sonuçtan bir memnuniyetsizlik vardır ve bu durum, 1947 tarihinde yapılan piyes yarışmasının öncesindeki yazışmalarda görülebilmektedir.

Bu arada, 23 Şubat 1947'de, Akşam gazetesinde kazananlar açıklanmıştır. Ancak gazetede verilen sonuç, CHP Genel Sekreterliğinin sonucuyla çelişmektedir. Gazetedeki haberde, birincilik mükâfatını Necip Fazıl Kısakürek'in yazdığı "Sabır Taşı" adlı piyesin; ikincilik mükâfatını Ahmet Muhip Dranas'ın yazdığı "Gölgeler" adlı eseri ile İlhan Tarus'un yazdığı "Bir Gemi" adlı piyeslerin, üçüncülüğü de İzmir'de bir vatandaşın kazandığı yazılmıştır.[99]

Jüri tarafından birinci seçilen Necip Fazıl Kısakürek, bir süre sonra Son Posta gazetesine gönderdiği bir mektupla, jürinin kararına karşın birinciliğinin neden iptal edildiği konusuna kendince bir açıklama getirmiştir. Kısakürek, mektubunda yarışmaya hangi koşullarda ve nasıl müracaat ettiğini kısaca anlattıktan sonra, jürinin kendi eserini birinci seçmesine karşın, yarışmanın şartnamesinden kaynaklandığı öne sürülen bir sorun nedeniyle, birinciliğinin CHP tarafından iptal edildiğini belirtmiş ve bunun şahsına yönelik bir tutumdan kaynakladığını ileri sürerek, partiyi bu kararından dolayı eleştirmiştir. CHP'nin söz konusu davranışıyla, siyasî bir karar verdiği iddiasında bulunan Necip Fazıl Kısakürek, bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

> *"…Acaba ben, Necip Fazıl Kısakürek, böyle bir vesileyle, mükâfat bana verilecek olsaydı "Bakın, biz hiç politika ile bir fikir ve sanat hakkını birbirine karıştıracak bir parti miyiz?" gibi bir civanmertlik göstermesi mümkün olan Halk Partisinin, son hâdiseler karşısında, artık bütün insaf melekelerinden mahrum hale geldiğini ispat edebilmiş bulunuyor muyum?"*[100]

Yarışmanın sonucunun günler geçmesine karşın açıklanmaması üzerine, Vatan gazetesi bunun nedenini öğrenmek için Necip Fazıl Kısakürek'le bir röportaj yapmıştır. Kısakürek, konuşmasına "…*Bu hâdise bir sanat ve edebiyat hâdisesi değil, bir politika hâdisesidir…*" diyerek başlamıştır. CHP'yi politik bir karar vermekle suçlayan Necip Fazıl Kısakürek, bu davranışından dolayı CHP'yi mahkemeye vereceğini belirtmiştir.[101]

Kısakürek, CHP'ye yönelik bu iddiasını, kendisinin çıkardığı 18 Nisan 1947 tarihli Büyük Doğu Dergisi'ne verdiği röportajda da sürdürmüş ve bir kez daha CHP'ye muhalif olduğu için yarışmada kazandırılmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca birinciliğinin iptal edilmesinde Behçet Kemal Çağlar'ı da baş sorumlu ve suçlu olarak ilan etmiştir.[102] Ancak belirtmek gerekirse, dergide yayımlanan konu hakkındaki yazı, 3 Mart 1947'de Vatan gazetesinde çıkan yazıyla büyük oranda aynıdır. Dergi, Vatan gazetesinde daha önce yayımlanan röportajı biraz eklemelerle yeniden yayımlamıştır. CHP'yi mahkemeye vereceğini belirten Kısakürek, eğer mahkemeyi kazanacak olursa, alacağı 3.000 lirayı, kendisinin daha çok ihtiyacı olmasına karşın, Babıâli Caddesi'ndeki CHP İstanbul İl Merkezi'nin kapısı önünde fakir üniversite öğrencilerine

---

98 BCA 490 01 1423 700 1/30 Mayıs 1946.

99 Akşam 23 Şubat 1947.

100 Son Posta 2 Mart 1947.

101 Vatan 3 Mart 1947.

102 "Vesikalar Konuşuyor: İbret!", *Büyük Doğu*, Yıl: 2, c. 3, S. 59, 18 Nisan 1947.

dağıtacağının da sözünü vermiştir.[103] Sonuçta Necip Fazıl Kısakürek, İstanbul Asliye 11. Hukuk Mahkemesine, vekili Avukat Arif Hikmet Yamanoğlu aracılığıyla, CHP manevi şahsiyetine 3.000 liralık mükâfat bedeli, 500 liralık da masraf talebi ile toplam 3.500 liralık dava açmıştır.[104]

Diğer yandan söz konusu yarışmada derecesi iptal edilen sadece Necip Fazıl Kısakürek olmamıştır. İlhan Tarus adlı bir yarışmacının derecesi de iptal edilmiştir. Bunun üzerine İlhan Tarus 8 Nisan 1947'de, CHP Genel Sekreterliği'ne bir yazdığı bir yazıda, onları bu tutumlarından dolayı eleştirmiştir. Yazısında, yarışmada ikinci olmasına karşın, Necip Fazıl Kısakürek ile birlikte elenmesine çok içerlediğini belirterek, CHP'yi bu davranışlarından dolayı sorgulamış ve eleştirmiştir. Tarus, şikâyetinde gazetelerde ikinci olduğunun ilan edilmesine karşın sonradan listeden çıkarılmakla hakarete uğradığını ve bunun CHP'nin küçük bir, iki memuru tarafından kendisine karşı düzenlenmiş bir komplo olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca Necip Fazıl Kısakürek'le birlikte bu tür bir muameleye tabii tutulmasının ise kendisini ayrıca çok üzdüğünü vurgulanış ve partiden koparılmak istenildiğini de sözlerine ekleyerek Genel Sekretere hitaben şunları söylemiştir:

> *"Beni çekemeyen bir iki memurun hatırı için, asgari olarak kötü bir tiyatro muharririni, Partiden uzaklaştırmakla ne gibi bir gaye takip edilmiştir, lütfen sebep olanlara ve bugün bana uzaktan gülenlere bunu sorunuz Beyefendi. Sizden bunu kemali emniyet ve ehemmiyetle beklerim. Saygılarımı sunarım."*[105]

16 Nisan 1947'de CHP Genel Sekreterliği tarafından İlhan Tarus'a verilen cevapta, 1947 yılı CHP Sanat Mükâfatı yarışmasına katılmak üzere jüri heyetine verilmesi için gönderdiği "Bir Gemi" adlı eseri hakkındaki başvurusunun, yarışmaya katılım süresinin sona ermesinden sonra yapılmış olması nedeniyle eserinin yarışmaya dahil edilmediği ve bu nedenle de derecesinin iptal edildiği bildirilmiştir.[106]

Öte yandan, yarışmada "Dökmeci" adlı eseriyle üçüncü olan Bekir Büyükarkın da, 10 Nisan 1947'de CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği bir dilekçede eserinin parti tarafından bastırılıp bastırılamayacağı konusunda bilgi verilmesini istemiş, kendisine 17 Haziran 1947'de gönderilen bir yazıda şartname gereğince eserinin bastırılacağı bilgisi verilmiştir.[107] Ayrıca 26 Mart 1947'de CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilen bir yazıdan anlaşıldığına göre, 1947 yılı Sanat Mükâfatı piyes yarışmasında jüri tarafından teşvik ödülüne layık görülen İsmet Kür'ün "Kurbanlar" adlı piyesinin de Halkevleri repertuarına alınmasına ve bastırılmasına karar verilmiştir.[108]

SONUÇ

Atatürk ve İnönü dönemlerinde, devletin her koşulda bağımsızlığının korunması ve sürekliliğinin devamı için sağlam bir toplumsal yapı oluşturulması hedeflenmiş, bu nedenle bir devlet politikası olarak, sadece ekonomik yönden değil,

---

[103] *Büyük Doğu*, Yıl: 2, c. 3, S. 59, 18 Nisan 1947.
[104] BCA 490 01 1423 700 1.
[105] BCA 490 01 1421 696 1.
[106] BCA 490 01 1421 696 1.
[107] BCA 490 01 1423 700 1.
[108] BCA 490 01 1423 700 1.

kültürel yönden de kalkınmanın sağlanması için çaba gösterilmiştir. Ayrıca inkılâbın ideolojisinin benimsetilmesi ve bu sayede, yeni devletin kuruluş felsefesine uygun, yeni değerlere bağlı bireyler yetiştirilmesi de amaçlanmıştır. Eğitim, kültür ve sanat alanlarındaki faaliyetler ise söz konusu hedef ve amaçlara ulaşmanın önemli birer aracı olmuşlardır. Söz konusu süreçte CHP'de rol almış, toplumsal değişimi sağlamak ve toplumun entelektüel seviyesini yükseltmek için ülke genelinde çok sayıda faaliyette bulunmuştur. CHP Sanat Mükâfatı adlı yarışmalar da, bu düşüncenin bir ürünü olarak kabul edilebilir.

CHP, 1942 yılından itibaren düzenlediği CHP Sanat Mükâfatı adlı yarışmayla, güzel sanatlar alanında ilerlemeye katkıda bulunmak, halkın sanatın eğitici ve eğlendirici yönlerinden yararlanmasına olanak tanıyarak sanata olan gereksinimini karşılamak ayrıca genç yetenekleri keşfetmek, mevcut sanatçıları desteklemek ve yeni ve özgün eserlerin üretilmesine imkân tanımak istemiştir. Ancak, CHP'nin amaçlarını bunlarla sınırlamak mümkün değildir. CHP, inkılâbın ruhunu yansıtacak ürünlerin ortaya çıkmasına ve bu eserlerin halka ulaşmasına aracılık ederek inkılâbın ideolojisinin sanat eserleri yoluyla yerleşmesi için, propaganda amaçlı olarak da bu yarışmalardan yararlanmak istemiştir. Bu durumu, özellikle piyes yarışmalarında görmek mümkündür. Piyes yarışması için hazırlanacak olan eserlerde aranan başlıca özellikler, CHP'nin ortaya çıkacak ürünlerden politik amaçlı olarak da yararlanmak istediğinin açık bir kanıtıdır. Propaganda da piyesin diğerlerine oranla daha ön planda olması ise okuma-yazma oranının oldukça düşük olduğu bir toplumda, piyesin görsel gücünün yaratacağı etkiden yararlanmak istenmesiyle açıklanabilir. Diğer yandan piyes alanında yapılan yarışmalardan istenilen sonucun bir türlü elde edilememiş olmasından dolayı, yarışmanın üç defa tekrarlanmış olması da ayrı bir gerçektir. Dahası en problemli alan burası olmuş, CHP sık sık yarışmacıların eleştirilerine maruz kalmış, hattâ yarışmacılarla mahkemelik olmuştur.

CHP eliyle gerçekleştirilmiş olan CHP Sanat Mükâfatı adlı yarışma, İnönü dönemi uygulamalarından biridir. İnönü dönemi ise hem İkinci Dünya Savaşı'nın gerçekleştiği hem de savaş sonrasında çok partili siyasal yaşama geçilen bir dönem olmuştur. Bunlardan dolayı da, İnönü dönemi ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda büyük zorlukların yaşandığı yıllara denk gelmiştir. Bununla beraber eğitim ve kültür alanındaki faaliyetler konusunda duraklama olmamıştır. Nitekim dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda, dönemin iktidarının yüksek para ödüllü böyle bir yarışmayı düzenlemiş olması, söz konusu yarışmayı nasıl değerlendirdiğinin de bir ölçüsü olarak kabul edilebilir.

Yazışmalardan anlaşıldığı kadarıyla jürilerin verdikleri kararlarda, yarışmaların düzenlenmesi için oluşturulan CHP'nin yetkili kurulu, bir başka deyişle Parti, büyük ölçüde etkili rol oynamıştır. Jüri üyeleri içinde CHP milletvekillerinin bulunması da buna engel teşkil etmemiş, jüriye karşın en son kararı Parti vermiştir. Parti, bir nevi jüri kararlarını onaylayan üst kurul vazifesi görmüştür. CHP, bu tavrını sadece yarışmacılarla problem yaşadığı 1947'deki yarışmada göstermemiş, 1946'da yapılan yarışmanın mimari alanında da son karar merci yine kendisi olmuştur. CHP'nin böyle bir tutum sergilemesi, yarışmayı doğrudan CHP'nin düzenlemiş olmasıyla açıklanabileceği gibi, tek parti döneminin yarattığı koşullar ve alışkanlıkların da bunda etkisi olduğu ileri sürülebilir.

CHP, yarışmayı 1942 yılından itibaren toplam beş defa düzenlemiştir. 1944, 1948, 1949 ve 1950 yıllarında ise düzenlememiş ya da düzenleyememiştir.1944 yılında düzenleyememesinin nedeninin, CHP'nin de açıkladığı gibi, gerekli hazırlıkların zamanında yapılamamasıyla ilgili olduğu kabul edilebilir. Ancak sonraki tarihlerde yapılamaması 1947 yılında yaşanan Necip Fazıl Kısakürek olayıyla ilgili olsa gerektir. Yaşanan sansasyon CHP'yi bu işten uzaklaştırmış olmalıdır. Ayrıca CHP'nin 1943 yılından itibaren çalışmalarına başladığı İnönü Armağanları adlı yeni bir yarışma düzenlemek istemesinin de bunda etkisi olduğu düşünülebilir.

Diğer yandan, CHP Sanat Mükâfatı yarışmalarına basının çok fazla ilgi gösterdiği söylenemez. Hattâ açıklanması zor bir şekilde ilgisiz kaldığı dahi söylenebilir. Basın sadece yarışma sonuçlarını vermekle yetinmiş, gazetelerde yarışma üzerine nedeyse yok denecek kadar az değerlendirme yapılmıştır. Buna karşın, CHP Sanat Mükâfatı adlı yarışmanın katılımcı sayıları, jüri üyelerinin ve yarışmaya katılanların edebî nitelikleri dikkate alındığında, yarışmanın entelektüel çevrelerde geniş bir ilgi ve yankı uyandırdığı ve ülkede süreklilik arz eden canlı bir sanat ikliminin oluşturulmuş olduğu da söylenebilir. Ayrıca gerek jüri üyelerinin gerekse de yarışmacıların Türk sanat tarihinde önemli bir yere sahip olan sanatçılardan oluşması da yarışmaların niteliğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

CHP Sanat Mükâfatı adlı yarışma, Demokrat Parti (DP) döneminde devam ettirilmemiştir. DP'nin bu tercihi, DP açısından düşünüldüğünde anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü 1946 yılında Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçilmiş, ülkede iktidar-muhalefet ilişkisi doğmuştur. Hattâ DP, 1950'de iktidarı CHP'den devralmıştır. CHP ise muhalefet görevini üstlenmiştir. Dolayısıyla DP'nin, muhalefet partisinin adını taşıyan bir yarışmayı devam ettirmemesi normal karşılanabilir. Belki de burada asıl sorgulanması veya üzerinde düşünülmesi gereken, CHP'nin iktidarda olmanın sağladığı olanaklardan yararlanarak düzenlediği bu yarışmaları, muhalefetteyken, partinin olanaklarını kullanarak neden düzenlememiş ya da düzenleyememiş olmasıdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Resmi Yayınlar

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2009, Türkiye İstatistik Kurumu Yay., Ankara, 2010.

Kitap ve Makaleler

ATAÇ, Nurullah, "Düşsül Görüşme", *Ulus*, 04 Mart 1946.

AY, Lûtfi, "Piyes Mükâfatı", *Ulus*, 28 Şubat 1946.

BAL, Ali Asker, "Tartışmalı Bir Temsil Alanı; Türkiye'de Sanat Yarışmaları", *ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, Yıl 2, S. 1, ss. 157-163, Ocak 2010.

C.H.F. Nizamnamesi ve Programı 1931, TBMM Matbaası, Ankara, 1931.

C.H.P. Dördüncü Büyük Kurultayı Tüzük ve Program Komisyonunca Onanan Program Taslağı, Ankara, 1935.

C.H.P. Programı, Partinin VI. Büyük Kurultayının 14. VI. 1943 tarihindeki toplantısında kabul edilmiştir, Zerbamat Basımevi, Ankara, 1943.

C.H.P. Programı, Partinin Beşinci Büyük Kurultayının 1 Haziran 1939 tarihindeki toplantısında kabul edilmiştir, Ulus Basımevi, Ankara, b.t.y.

ÇIKLA, Selçuk, "1940'lı Yıllarda Düzenlenen Sanat Yarışmaları ve İnönü Sanat Armağanları", *İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri Dergisi*, S. 23, ss. 29-46, Bahar 2007.

GÜNEŞ, Gönül, "II. Dünya Savaşı Yıllarında Ankara'da Şehir İçi ve Şehirler Arası Ulaşım", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), ss. 66-74, Haziran/June 2013.

İSKENDER, Kemal, "Cumhuriyet Türkiyesi'nde Sanat ve Estetik", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 7, ss. 1746-1758, İletişim Yay., b.y.y., b.t.y.

KARADAĞ, Nurhan, "1932-1951 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, S. 8, ss. 135-177, 1988. BEĞENÇ, Cahit, "Halkevlerin'in 13. Yıldönümü", *Ülkü*,Yeni Seri, c. 7, S. 83, Ankara, 1945.

KARAKILIÇ, Selçuk, "Necip Fâzıl'ın Birinciliği Nasıl İptal Edildi?", *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Yıl 43, S. 495, ss. 24-29, Ocak-2015.

MAKAL, Ahmet, "Türkiye'de Kamu Kesimi Çalışanlarının Maaş ve Ücretlerine İlişkin Gelişmeler: 1923-1963", *Amme İdaresi Dergisi*, c. 34, S. 3, ss. 59-98, Eylül 2001.

ÖZKIRIMLI, Atilla, "Anahatlarıyla Edebiyat", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, c. 3, ss. 580-606, İletişim Yay., b.y.y., b.t.y.

PERIN, Cevdet, *Atatürk Kültür Devrimi*, 4. Baskı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1987.

TEKELİ, İlhan – İLKIN, Selim, *İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi*, c. 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

TOKGÖZ, Erdinç, *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-1999)*, 5. baskı, İmaj Yay., Ankara, 1999.

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, c. IV., I. Bölüm, Ankara, 1999.

UZUN, Hakan, "Bir Propaganda Aracı olarak Cumhuriyet Halk Fırkası Halk Hatipleri Teşkilâtı", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CDAT)*, Yıl 6, S. 11, ss. 85-111, Bahar-2010.
ÜNALIN, Çetin, "Ferzan Baydar'ın Ardından", *Ege Mimarlık*, S. 39, ss. 9-12, TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 2001.
ÜNALIN, Çetin, "Selçuk Milar: Mimar, Tasarımcı, Galerici, Editör, Yayıncı", *e-Skop Sanat Tarihi Eleştiri*, 17.04.2012, Erişim tarihi: 17.12.2017.
VELİ, Orhan, "Şiir Mükâfatı", *Denize Doğru*, 2. baskı, ss. 33-36, Varlık Yayınları, İstanbul, 1969.
"Vesikalar Konuşuyor: İbret!, *Büyük Doğu*, Yıl 2, S. 59, 18 Nisan 1947.

Süreli Yayınlar
Gazeteler
Akşam
Cumhuriyet
Son Posta
Tanin
Ulus
Vatan

Dergiler
Büyük Doğu
Ülkü

İnternet Kaynakları
http://www.tdk.gov.tr (Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük), Erişim tarihi: 25.11.2017.